

## Obsah

Úvod	7
1 Britsko-irské vztahy do 19. století	9
1.1 Politické uspořádání keltské společnosti a vliv Římanů na Británii a Irsko	9
1.2 První anglická invaze do Irska a její dopad na britsko – irské vztahy	11
1.3 Počátky náboženského konfliktu mezi protestantskou Anglií a katolickým Irskem	13
1.3.1 Zavedení anglického „common law“ v Irsku	15
1.4 Osídlení oblasti Ulster protestantskými kolonizátory a jejich střet s původním katolickým obyvatelstvem	16
1.4.1 Povstání katolíků v ulsterské oblasti	18
1.5 Obsazení Irska protestantskými vojsky pod vedením Olivera Cromwella	18
1.6 Okolnosti vzniku oranžského hnutí v Ulsteru	20
1.7 Anglické zákony v Irsku na konci 17.století	21
1.8 Rozvoj irského nacionalismu na pozadí americké a francouzské revoluce	22
2 Irsko v 19. století	25
2.1 Uzákonění anglo-irské unie	25
2.2 Emancipační snahy Katolického výboru a hnutí Repeal pod vedením Daniela O’Connella	27
2.2.1 Hnutí Repeal a jeho odnože	28
2.3 Socio-ekonomické faktory ovlivňující nacionalistická hnutí v Irsku	31
2.3.1 Hladomor v Irsku a přístup anglické vlády	31
2.3.2 Emigrace Irů a její důsledky	33
2.4 Irský nacionalismus v druhé polovině 19. století	34
2.5 Irská politická hnutí v druhé polovině 19. století a jejich program	35
2.5.1 Liga za práva nájemců (Tenant’s Right League)	36
2.5.2 Feniánské hnutí	36
2.5.3 Pozemková liga a britský návrh irské samosprávy	38
3 Irsko ve 20. století	40
3.1 Přehled irských nacionalistických organizací na počátku 20. století	40

3.2	Postoj unionistů a Anglie k nacionalistickým tendencím v Irsku na počátku 20. století	43
3.3	Úrovně spolupráce Irska a Británie během první světové války	45
3.3.1	Velikonoční povstání a jeho dopad na britsko-irské vztahy	47
3.4	Britsko-irská válka v letech 1919 a 1921 a výsledek britsko-irské smlouvy	49
3.5	Severní Irsko	52
3.6	Vznik Irské republiky	55
3.7	Severní Irsko a „The Troubles“ v letech 1966-1982	56
3.8	Mírová jednání	61
3.9	Britsko-Irská spolupráce na konci dvacátého století a evropská integrace	64
4	Závěr	68

Přílohy  
Anotace

## Úvod

V diplomové práci se zaměřím na analýzu politických vztahů Irské republiky, Velké Británie a Severního Irska ve 20. století. Její součástí bude pojmenování historických příčin konfliktu, sledování dopadu diskriminačních zákonů na irskou společnost a charakteristika emancipačních snah irské šlechty a předních představitelů irské politické scény v 18. a 19. století.

V analýze historických souvislostí budu charakterizovat jednotlivé fáze britsko-irského konfliktu, který z mocenské roviny přerůstá v rovinu národnostní a náboženskou. Paralelně s fázemi konfliktu se tato práce bude zabývat vývojem emancipačních snah Irů, které směřovaly k vytvoření samostatného státu. Cílem práce je sledování britsko-irských vztahů v historickém kontextu a zohlednění dynamiky jednání mezi irskou a britskou stranou ve 20. století.

V první kapitole se zaměřím na tradiční keltskou společnost a srovnání britského a irského politického systému, neboť právě z keltských tradic vychází nacionalistická hnutí v Irsku. V další části první kapitoly budu sledovat postupnou kolonizaci irského území a počátky náboženského konfliktu, který vedl k následné diskriminaci irské katolické většiny. Pokusím se také o charakteristiku postojů irských politických představitelů v zahraničně politické oblasti s orientací na katolické Španělsko a revoluční USA a Francii.

V druhé kapitole se budu zabývat snahou Irska o vystoupení z anglo-irské unie, které v konečném důsledku vyústilo ve vytvoření irského parlamentu. Zároveň nastíním vývojovou linii separatistického stanoviska irských nacionalistů od překládání autonomních požadavků až k návrhu na vytvoření samostatné irské republiky.

V kapitole Irsko ve 20. století se pak zaměřím na okolnosti vyjednávání podmínek vzniku Irského svobodného státu a snahu o politický kompromis při řešení náboženského konfliktu na severu Irska.

Dále pak bude předmětem mého zájmu proces vyjednávání mezi představiteli Velké Británie, Severního Irska a Irské republiky při řešení konfliktu zvaném „The Troubles“, k jehož bližšímu pochopení napomůže výše zmíněný historický kontext. V této kapitole se také pokusím nastínit vývoj vztahů Velké Británie, Irské republiky a Severního Irska v kontextu Evropské unie.

V českém prostředí dosud nebyl tomuto tématu věnován dostatečný prostor. Z těchto důvodů jsem se při shromažďování vhodných informačních zdrojů setkala s problémem nedostatku česky psané odborné literatury, která by se věnovala této problematice. Některé publikace zabývající se uvedeným tématem jsou poměrně tendenčně pojaté, jedná se například o publikaci T.A. Jacksona, ale podobně hodnotím také práce E. A. D’Altona a M. O’Connora. Proto jsem vycházela z anglicky psané literatury např. autorů N. Collinse, J. Whytea a P. Catterala. K doplnění informací použiji také internetové zdroje a dokumenty, internetové archívy a knihovny.

# 1 BRITSKO-IRSKÉ VZTAHY DO 19. STOLETÍ

*„Irská republika je malý stát nacházející se v těsném sousedství mnohem větší země, s níž ji poji značně komplikované vztahy. Vývoj politického systému Irské republiky je proto možné vykládat také jako zápolení a vymezování se vůči politickému systému Velké Británie, jenž zásadně ovlivnil počátky politického života Irské republiky“<sup>1</sup>*

K pochopení novodobých britsko-irských vztahů je podle mého názoru nutné pochopit především historický kontext vztahů Velké Británie a Irska, neboť právě historické souvislosti odkrývají náboženské, etnické a mocenské konflikty, které mezi oběma státy v jisté míře trvají dodnes a na které se chci ve své práci zaměřit.

V této kapitole budu sledovat vývoj politického systému na území dnešní Irské republiky do 19. století, vývoj prvních nacionalistických tendencí a emancipačních snah Irska ve vztahu k přístupu britské vlády.

## 1.1 Politické uspořádání keltské společnosti a vliv Římanů na Británii a Irsko

Považuji za důležité zmínit počáteční kulturní rozdíly mezi oběma národy a jejich vývoj před kolonizací Irska, neboť právě na toto období často odkazují Irové ve svých nacionalistických a emancipačních snahách od samého jejich počátku až do současnosti. Jedná se nejen o znovuoobjevení jazyka, hudby, tance a zapisování ústní lidové

---

<sup>1</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, s. 8.

slovesnosti, ale o samotné hledání a oficiální přihlášení se k irské národní příslušnosti.

Na kulturním rozvoji a politickém uspořádání starověkého Irska se největší měrou podíleli Keltové. Ti přišli na území Irska v několika vlnách okolo roku 500 před naším letopočtem a časem splynuli s původním domorodým obyvatelstvem.

Tradiční společenské a politické zřízení založené na tzv. „Brehon law“ bylo silně narušeno v polovině šestnáctého století za vlády Tudorovců. Této otázce se budu věnovat v kapitole Zavedení „common law“, kterým vláda Tudorovců násilně nahradila tradiční keltské zákony.

Podle „Brehon law“ byla základní jednotkou irské společnosti rodina, která tvořila klany (podle irského slova clann, který znamená potomci). Mezi ně byla rozdělena půda a ta nadále přerozdělena mezi jednotlivé členy. Přes udržování přátelských vztahů mezi jednotlivými klany nedosáhla keltská společnost nikdy úplné politické jednoty. Skupině jednotlivých klanů a určitému území s nimi spojenému velel místní král – ri. Církev zemi rozdělila na čtyři provincie. Jejich jména jsou Ulaidh, Laighin, Muman a Connachta. Podle T.A. Jacksona se jedná o přechodovou formu mezi rodovou společností a územním státem.<sup>2</sup>

V roce 43 našeho letopočtu obsadili jižní část dnešní Velké Británie Římané a postupně vytlačili původní keltské obyvatelstvo na sever. Zakládali nová města, přístavy a infrastrukturu. Irsku se tato invaze vyhnula, přestože ji Římané zvažovali. Po odchodu Římanů z území Velké Británie se obyvatelé Irska dokonce úspěšně pokusili o invazi britského území a obsadili jeho západní část, kde zakládali prosperující kolonie. Rozvoj kultury na území Irska velmi brzy ovlivnil příchod křesťanských misionářů z Řecka a Alexandrie. Mezi nejvýznamnější patřil svatý Patrik, který v 5. století našeho letopočtu

---

<sup>2</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 14.

založil s podporou náčelníků klanů církevní instituce, které se staly centrem umění a vzdělání.

V následující podkapitole budu sledovat první anglické snahy o ovládnutí irského území a postupný rozpad klanového zřízení, který vedl k zavedení feudálního systému podle anglického vzoru založeného na anglickém „common law“.

## **1.2 První anglická invaze do Irska a její dopad na britsko – irské vztahy**

Iniciátorem prvního pokusu o získání politické moci nad územím celého Irska byl irský klanový vůdce Diarmuid MacMurrough. Ten po vyvrcholení vnitroirských dynastických sporů uprchl roku 1169 do Anglie na dvůr Jindřicha II., který se stal jeho spojencem. Rozhodnutí Jindřicha II spolupracovat s Diarmuidem a získat část irského území vysvětluje T.A. Jackson takto: *„Jindřich II. měl ve skutečnosti mnoho těžkostí, jichž příčinou bylo neurvalé soupeření baronů, jeho vasalů, ve všech částech jeho panství. Tito baroni se spolčovali jen tehdy, když chtěli odporovat jeho snahám sjednotit je ve spořádaný stát. Irsko se přímo hodilo jako místo, kam bylo možno přesunout mladší (a nemanželské) syny a nadbytečné vasaly lenních pánů.“*<sup>3</sup>

I. Šlosarčík hodnotí anglo-normanský vpád jako akci poměrně úzké skupiny normanské šlechty, která se chtěla obohatit o majetek.<sup>4</sup> V žádném případě se nejednalo o systematický plán na obsazení celého ostrova, který provedl o pět století později Oliver Cromwell. Jeho vojenskému vpádu do Irska se věnuji v kapitole Obsazení Irska protestantskými vojsky pod vedením Olivera Cromwella. Při vpádu

---

<sup>3</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 23.

<sup>4</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, s. 12.

anglo-normanské šlechty došlo k obsazení třech měst: Waterfordu, Wexfordu a Dublinu. Kolem měst byly postaveny hradby a jejich území zabrala anglo-normanská šlechta, pro kterou se vžil název „Old English“. Postupem času se tato šlechta dohodla na spolupráci s místními klany a sňatky mezi Iry a „Old English“ se vytvořila nová generace potomků, kteří byli vychováni v irském prostředí. Historik J.F. D’Alton o nich prohlašuje, že byli „*irštější než sami Irové*“<sup>5</sup>. Podle I. Šlosarčíka „*se snahy rodů Old English příliš nelišily od aktivit původní irské šlechty – rozdíl mezi Old English a tradiční irskou šlechtou byl z hlediska krále ironicky popsán jako rozlišování mezi rebely vůči králi a královými nepřáteli.*“<sup>6</sup>

Oblast moci vlivu anglického krále se omezila na území kolem Dublinu, které bylo obeháno kolovou hradbou. Jindřich II. z něj udělal závislé území, pro které se vžil název „Pale“. Žili zde výhradně Angličané a řídili se anglickým právem. Král dosadil do vedoucí funkce svého vyslance a povolil vytvořit parlament podle anglického vzoru. Na tomto místě bych ráda podotkla, že na území mimo hradby měl Jindřich II. malý vliv. Zvyky, jazyk i klanová zřízení fungovala nikoliv podle anglických zákonů, ale podle „Brehon Law“.

Zde se objevuje zajímavý historický moment. Anglo-normanští a irští šlechtici žili v podstatě nezávisle na moci Palu a anglického krále. V Anglii v té době probíhala válka dvou růží (1455 – 1475) a anglický parlament se situací v irské kolonii nezabýval. T.A. Jackson uvádí, že kvůli neustálým přesunům došlo k narušení staré rodové linie a ke zfeudalizování irských klanů.<sup>7</sup> Naskytla se tu tedy možnost spojení Irska v jednotný feudální stát, který by byl po připojení Palu zcela nezávislým na Anglii. Ke sjednocení však nikdy nedošlo, neboť se asimilovaná anglo-normanská šlechta a náčelníci klanů nebyli schopni

---

<sup>5</sup> D’ALTON, E. A. *History of Ireland*. London: The Gresham Publishing, 1910, s. 38.

Dostupné na: <http://www.archive.org/details/ireland03daltuoft>.

<sup>6</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, s. 17.

<sup>7</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 22.



dohodnout na jednotné politice, jejíž společné prosazení by vznik takového politického celku umožnilo.

J.R. Ardill se zabývá otázkou původu národnostní nenávisti mezi Angličany a Iry. Dospěl k názoru, že samotná kolonizace neměla na vznik nenávisti mezi Iry a Angličany velký vliv. Hlavní problém spatřuje v oficiálních dokumentech občanských a církevních zákonodárců, které oboustrannou národnostní nenávist uměle vyprovokovaly.<sup>8</sup> Jako první příklad takového dokumentu chci uvést Kilkennyjský statut z roku 1367<sup>9</sup>. Kilkennyjský statut podněcoval k národnostní diskriminaci tím, že zakazoval Angličanům vzájemné sňatky s Iry, přijímání irských jmen, oděvů, zvyků a řeči. Dále varoval před přijímáním a trpěním „Brehon Law“ a přechováváním irských potulných pěvců a básníků. Celkem obsahoval 36 nařízení, ale parlament v té době neměl moc, aby si vynutil jeho přísné dodržování.

První invaze Irska tedy neznamenal ovládnutí celého ostrova Angličany. Anglie získala jen velmi malý vliv na území Irska, který ovlivnila asimilace anglo-normanské šlechty s domorodým obyvatelstvem a jeho společenským a politickým systémem.

### **1.3 Počátky náboženského konfliktu mezi protestantskou Anglií a katolickým Irskem**

Následující část se bude zabývat obdobím církevní reformace v Anglii a dopadem této reformace na irské katolické obyvatelstvo. Vedle národnostního a mocenského konfliktu se objevuje konflikt náboženský, neboť na rozdíl od Anglie zůstalo Irsko po období církevní reformace na

---

<sup>8</sup> Dostupné na:

<http://www.archive.org/search.php?query=creator%3A%22Ardill%2C%20John%20Roche%22>.

<sup>9</sup> Dokument dostupný na:<http://www.ucc.ie/celt/published/T300001001/index.html>.

straně papeže. Anglická snaha o násilnou protestantizaci Irska měla za následek postavení katolického duchovenstva mimo zákon, zákonnou diskriminaci katolického obyvatelstva a prohloubení negativních vztahů Irů k Angličanům. Katolická šlechta v Irsku, která se nechtěla podrobit protestantskému králi, hledala spojence v katolickém Španělsku, se kterým se chtěla proti Anglii spojit.

S nástupem rodu Tudorovců na anglický trůn roku 1485 se radikálně změnil politický systém Anglie. Po stabilizaci situace v Anglii se vlády ujal Jindřich VII., který zahájil novou politiku centralizované královské moci. Cílem bylo oslabit moc šlechtických feudálů a nastolit absolutní monarchii. V této politice nadále pokračoval i jeho syn Jindřich VIII., který se stal klíčovou postavou církevní reformace v Anglii. Roku 1533 prohlásil anglikánskou církev za nezávislou na Římu a sám se na místo papeže postavil do jejího čela.<sup>10</sup> Následná exkomunikace a vlna pobouření u mnoha katolických evropských panovníků přiměla Jindřicha VIII. k rozhodnutí upevnění moci v Irsku. Katolické Irsko se totiž jevilo jako strategické místo k dobytí Anglie. V letech 1536-1537 došlo v Irsku k uzákonění královské církevní nadřazenosti namísto papežské.<sup>11</sup> Tyto zákony měly za následek pronásledování protestujících katolických duchovních v Irsku a rušení klášterů. Z důvodu náboženské diskriminace, ale také z důvodu násilného vnucování anglických zákonů, se irská šlechta obrátila na papeže Řehoře XIII., který zorganizoval první výpravu do Irska za účelem rekatolizace Irska. Vedoucího výpravy zvolil španělského katolíka a učitele teologie Matea de Ovieda. Španělsko, které v tu dobu vedlo válku s Anglií, mohlo využít podpory ze strany irské šlechty i papeže a získat území Irska jako strategické místo pro lodě plující s nákladem z Ameriky, neboť v té době bezpečnost námořních cest

---

<sup>10</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 36.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 37.

ohrožoval španělsko-anglický konflikt. Mise však byla neúspěšná a španělský král Filip II. misi Matea de Ovieda nepodpořil.<sup>12</sup>

M. O'Connor hodnotí šestnácté století v Irsku jako století krize, dobývání a násilného vnučování víry.<sup>13</sup> Souhlasím s M. O'Connorem, že se nejednalo o ojedinělý jev v Evropě. Postupy, které Anglie zvolila v případě Irska se shodují s těmi, které se v té době používaly po celé Evropě. Jako příklad uvádím Španělsko, které se při kolonizaci Jižní Ameriky snažilo po ovládnutí území násilně vnutit svou kulturu včetně náboženství domorodému obyvatelstvu, či Bartolomějskou noc ve Francii, kde v rámci mocenského soupeření hugenotských a katolických rodů došlo k povraždění mnoha tisíců hugenotů. Šestnácté století je podle M. O'Connora „dobou násilí, kdy byl křesťanský svět roztrhán na kusy a Irsko bylo jen součástí mnohem většího konfliktu“<sup>14</sup>, který byl v kontextu evropského reformačního hnutí.

### 1.3.1 Zavedení anglického „common law“ v Irsku

Snaha o nastolení centralizované moci v Irsku vedla Jindřicha VIII. k rozhodnutí zavést vedle jednotného náboženství také jednotné zákony. Pro jejich nastolení bylo nutné získat na svou stranu irskou šlechtu. Ta se přidala na stranu Jindřicha VIII. po konfliktu s vlivným rodem hrabat z Kildare o rozdělení moci v Irsku.

Jindřich VIII. vojensky podpořil vzbouřenou šlechtu, prohlásil se roku 1541 za irského krále<sup>15</sup> a zkonfiskoval veškerou půdu v Irsku. Rozhodl se ji darovat irské šlechtě, která se podrobí anglickým zákonům a Jindřichovi VIII. jako irskému králi.

---

<sup>12</sup> Dostupné na:

[http://www.dialnet.unirioja.es/servlet/fichero\\_articulo?codigo=1980496&orden=66105](http://www.dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=1980496&orden=66105).

<sup>13</sup> O'CONNOR, M. *Ireland 1494-1905*. Cambridge: University Press, 1909, s.120.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 120.

<sup>15</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 28.

Na tomto místě bych ráda srovnala anglické „common law“ a již zmíněné „Brehon law“. „Common law“ fungovalo především na principu primogenitury, tedy prvorozenectví. Nemovitý majetek tak přecházel na nejstaršího dědice. Irské „Brehon law“ však vycházelo z principu pouhého doživotního vlastnictví nemovitostí a po smrti šlechtice rozhodovala o jeho nástupci volba provedená předními členy klanu. Právě „common law“ způsobilo to, že se mnozí šlechtici nechtěli králi podrobit. Jejich majetek byl zkonfiskován a šlechtici se museli ze svých statků vystěhovat.

Irskou otázkou se zabýval anglický básník Edmund Spenser, který pobýval v Irsku od roku 1580 až do své smrti roku 1599. Ve svém díle Pohled na irský stát se pokouší o charakteristiku tehdejšího Irska ve vztahu k anglickým zákonům, zvykům a reformaci. Ospravedlňuje zde zavedení „common law“ jako civilizovanějšího právního systému a také zastává použití síly pro jeho nastolení. Kritizuje neúnosné vybírání poplatků, které vedou k chudobě a hladomoru provázené rebeliemi.<sup>16</sup> Jeho názor uvádím proto, že vyjadřuje mínění konzervativních Angličanů, kteří považovali Iry za méněcenný národ, jehož zákony a náboženství nedosahují úrovně vyspělosti anglických zákonů a náboženství.

#### **1.4 Osídlení oblasti Ulster protestantskými kolonizátory a jejich střet s původním katolickým obyvatelstvem**

V následující části se zaměřím na důležitou událost osídlení oblasti Ulster (tzv. „plantation“) v severní části Irska.

---

<sup>16</sup> Viz příloha.

Anglický král Jakub I. se obával spojení Irska se Španělskem z důvodů, které jsem zmínila v předchozí kapitole. Osídlení oblasti Ulster znamenalo kolonizaci zkonfiskované půdy skotskými a anglickými protestanty. Tito osadníci uznávali anglické zákony a krále. Loajalismus vůči anglickému králi projevili jejich protestantští potomci, kteří nepodpořili ve dvacátém století emancipační snahy Irů a odmítli spojení v jednotný irský stát. Vznikem Severního Irska a náboženským konfliktem v této oblasti se budu zabývat v kapitole Irsko ve 20.století.

Plán na osídlení oblasti Ulster, který byl vypracován za vlády královny Alžběty I., byl realizován v roce 1609. Orná půda o rozloze 510 000 akrů byla rozdělena na části po 2000, 1500 a 1000 akrech. Tyto pozemky byly rozděleny mezi tři třídy kolonizátorů:

1. „Undertakers“, angličtí a skotští protestanti, kteří dostávali největší podíl půdy a nejnižší renty. Nesměli si brát Iry jako nájemce.
2. „Servitors“ – (ti, kteří dříve zastávali nějaký vládní úřad v Irsku), kteří směli přenechat část svojí půdy irským zemědělcům. Daň, kterou museli zaplatit, se zvyšovala z 5 liber 6 šilinků a 8 pencí za 1000 akrů na 8 liber.
3. „Natives“, loajální irská šlechta, která směla přenechat část půdy irským zemědělcům, ale musela platit 10 liber 13 šilinků a 4 pence za 1000 akrů.<sup>17</sup>

I přes výše uvedený zákon o rozdělení půdy docházelo ke smíšení irských nájemců s anglickými a skotskými. Faktem zůstává, že do roku 1630 dosáhl počet přistěhovalců z Anglie a Irska 30 000 a původních irských obyvatel zbylo 4 000.<sup>18</sup> Osídlení Ulsteru, z jehož území byly vypuzeny celé klany, bylo podnětem k novým vzpourám a výbojům.

---

<sup>17</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 87-90.

<sup>18</sup> Tamtéž.

#### 1.4.1 Povstání katolíků v ulsterské oblasti

Diskriminace katolíků protestantskými kolonizátory na území Ulsteru vedla k povstání 23. října roku 1641. Jeho příčinou byla také ekonomická recese a nízká úroda. Irští zemědělci nebyli schopni platit vysoké daně a poplatky, které Angličané vymáhali.

Povstalci v Irsku chtěli znovu získat původní klanové pozemky a usilovali o osamostatnění Irska. Povstání mělo za následek asi 3000 zabitých protestantů a vyčerpáním a zimou zemřelo pravděpodobně 7000 lidí<sup>19</sup>. Irští povstalci zabijeli celé rodiny a trestali poskytnutí pomoci. V Irsku se mezitím vytvořila Královská katolická konfederace založená v Kilkenny roku 1642<sup>20</sup>. Konfederace, se prohlásila za loajální králi a zavrhovala hned od počátku jakýkoliv separatismus. Její výbor složený z představitelů šlechty a předních katolických duchovních projevil snahu řídit celé povstání. Zároveň vytvořil provizorní irský parlament, který měl řídit vnitřní i mezinárodní záležitosti Irska. Mezitím se však v Anglii rozpoutala občanská válka (1642-1659), jejíž výsledek měl negativní dopad na anglického krále a jeho loajalisty.

### **1.5 Obsazení Irska protestantskými vojsky pod vedením Olivera Cromwella**

V následující části se budu zabývat vpádem vojsk O. Cromwella do Irska, neboť tato událost měla ve svém důsledku velmi negativní vliv na britsko-irské vztahy. Vpád vojsk O. Cromwella a jejich kruté

---

<sup>19</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 38.

<sup>20</sup> Více informací na: <http://www.british-civil-wars.co.uk/military/confederate-war.htm>.

zacházení s místními obyvateli je dodnes Iry chápáno jako jedna z největších křivd, kterých se Angličané na Irech dopustili.

Po popravě Karla I. se v Anglii dostal k moci Oliver Cromwell. Vyhlásil Anglickou republiku a stal se předsedou státní rady. O. Cromwell byl přesvědčený, že se mu vítězství dostalo z boží vůle. Vpád do Irska, který trval od 15.srpna 1649 do 26.května 1650, O. Cromwell provedl ze dvou hlavních důvodů. Za prvé chtěl zabránit Irsku ve spojení se Španělskem a za druhé chtěl Iry ztrestat za katolické povstání v oblasti Ulster z roku 1641.<sup>21</sup>

Vojsko O. Cromwella zaútočilo nejdřív proti Droghedě. O událostech v Droghedě napsal sám Oliver Cromwell zprávu předsedovi anglického parlamentu, jejíž část dokládám k ilustraci násilností v průběhu celé události. *“V zápalu boje jsem zakázal svým vojákům ušetřit koholiv ve městě se zbraní v ruce a myslím, že tu noc zabili 2000 mužů. Asi dvě stovky důstojníků a vojáků se zabarikádovalo do věže kostela Sv. Petra. Nařídil jsem věž vypálit. Jsem přesvědčen, že je to boží trest a že si jej tito barbarští ničemové, kteří mají ruce zbrocené krví nevinných, zasloužili. Tyto opatření zabrání dalšímu prolévání krve.”*<sup>22</sup>

Do srpna roku 1652 bylo dokončeno obsazení Irska. Jeho důsledky pro irské obyvatelstvo byly následující. V Droghedě zemřelo v bojích 3 000 lidí, ve Wexfordu 2 000. Celkově zahynula více než jedna třetina katolického obyvatelstva. Téměř tři čtvrtiny katolické půdy byly zkonfiskovány a rozděleny mezi anglické protestanty. Duchovenstvo a mniši byli vykázáni z Irska pod trestem smrti nebo otroctví.

---

<sup>21</sup> Dostupné na [http://www.olivercromwell.org/cromwell\\_in\\_ireland.htm](http://www.olivercromwell.org/cromwell_in_ireland.htm).

<sup>22</sup> Tamtéž.

## 1.6 Okolnosti vzniku oranžského hnutí v Ulsteru

Ani následující období nebylo příznivé pro rozvoj pozitivních britsko-irských vztahů a emancipačních snah Irů.

Po znovunastolení monarchie roku 1685 sice Irové vnímali nástup katolíka Jakuba II. na trůn kladně, očekávali totiž pozměnění Cromwellových osídlovacích zákonů. V té době Irsko obývalo asi 20 000 protestantů a více než 1 000 000 katolíků.<sup>23</sup> Přestože se poměr protestantů ke katolíkům v různých provinciích lišil, více než dvě třetiny z celkové orné půdy patřily protestantům.

Snaha o zrovnoprávnění anglikánské církve s katolickou vedla k roztržce mezi králem a parlamentem. V parlamentu se vytvořila opoziční strana proti absolutistickým a rekatolizačním snahám krále. Jejich poradní sbor, sdružující majitele pozemků, bohaté obchodníky a duchovní, zaslal pozvání do Anglie Vilému Oranžskému. Vilém byl v té době panovníkem v Holandsku a jako vnuk Karla I. projevil zájem o nástupnictví. Parlament prohlásil Viléma Oranžského a jeho ženu Marii za společné panovníky, kteří po schválení The Act of Settlement potvrdili nástupnictví na trůn jen protestantům a omezili absolutistickou moc panovníka.

Roku 1689 hrabě Tyrconnel, katolický místodržící v Irsku, odmítl uznat úpravu v následnictví a vyzval Jakuba II., aby se navrátil s vojskem a dobyl zpět své království za podpory Irů. V březnu 1689 se Jakubova armáda přemístila z Francie, kde Jakub II. pobýval v exilu, na území katolického Irska.

Irové pojali celou událost jako boj za svou nezávislost na Anglii, což ale Jakub II. původně vůbec nezamýšlel. Snahy Irů byly tajně podporovány i Ludvíkem XIV., který se snažil o to, aby v Irsku vznikl stát zcela závislý na Francii, v jehož čele by stál poddajný Jakub II..

---

<sup>23</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 52.



Nerozhodnost Jakubových a irských velitelů nakonec vedla k tomu, že Angličané na straně Viléma III. Oranžského porazili irské oddíly 1. července roku 1690 v bitvě u Boyne, v níž byla spojená vojska Jakuba II. a Irů poražena a kterou si každoročně slavnostně připomínají severoirští unionističtí protestanté, tzv. „oranžisté“. Oranžské hnutí významně přispělo k vytvoření nepříznivých podmínek pro řešení problému „The Troubles“ mezi katolickou a protestantskou stranou v Severním Irsku. Více se tímto problémem zabývám v kapitole Irsko ve 20. století.

### **1.7 Anglické zákony v Irsku na konci 17.století**

Roku 1692 dublinský parlament odhlasoval celou řadu protikatolických zákonů známých jako „Penal Code“ (Trestní zákoník), který negativně ovlivnil politický, hospodářský, sociální i duchovní život irských katolíků. Co se týče politických práv, katolíci nesměli hlasovat, neměli přístup do parlamentu ani do státních úřadů. Museli platit zvláštní daně a podléhali zkráceným a předraženým nájemním zákonům. Katolíci nesměli nosit zbraň či nastoupit do armády, byli vyloučeni z prodeje lihovin, novin a knih. Sňatky s protestanty byly zakázány. Představitelé katolické církve dostali příkaz opustit zemi. Z veřejného náboženství se stala v podstatě tajná podzemní organizace.

Anglický parlament měl svolení vydávat pro Irsko neomezeně zákony, které byly často namířeny proti irskému obchodu a průmyslu. Jako příklad uvádím obchod s irskou vlnou. Parlament zdanil její vývoz s výjimkou do Anglie a Walesu, kde se muselo platit ochranné clo. Irští

výrobci vlny se často odstěhovali a zakládali závody v Německu, Holandsku, Belgii a Francii.<sup>24</sup>

I. Šlosarčík zdůrazňuje, jaký měly vliv výše zmíněné konflikty na strukturu pozemkového vlastnictví v Irsku. *„Zatímco před ulsterskou kolonizací bylo v katolických rukou přibližně 75% úrodné půdy, po Cromwellových válkách se tento podíl snížil na zhruba na 25% a výsledkem trestního zákonodárství byl další pokles podílu pozemkového vlastnictví katolíků na pouhých 5%.“*<sup>25</sup> Převážná část půdy patřila anglickým šlechticům, tzv. „absentees“, kteří dávali půdu do dlouhodobého pronájmu. Irské obyvatelstvo byli především zemědělci. Vlastníci půdy, „landlordi“, stlačovali spotřebu zemědělců na nejnižší míru, která hraničila s přežitím. Prvním z veřejných kritiků poměrů v Irsku byl spisovatel Jonathan Swift. Ve svých satirických pamfletech, např. *Skromný návrh*,<sup>26</sup> kritizoval nezáměr britské vlády v otázce řešení neúnosné sociální situace v Irsku.

## **1.8 Rozvoj irského nacionalismu na pozadí americké a francouzské revoluce**

Irové téměř jednomyslně sympatizovali s Američany v jejich boji za nezávislost, neboť s nimi sdíleli výhrady vůči anglické koloniální politice. Reakcí na ozbrojený konflikt mezi koloniemi a anglickou armádou byl vznik organizace „sružení proti dovozu“, která bojkotovala dovoz zboží z Anglie. Negativní odezvu vyvolalo hlasování v parlamentu, které odsouhlasilo finanční i vojenskou podporu Anglii na

---

<sup>24</sup> Více informací: JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 67.

<sup>25</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, s. 20.

<sup>26</sup> Viz příloha.

boj s americkými kolonisty. V té době se však na stranu Američanů postavilo i Španělsko a Francie. Aby se Irsko ubránilo případným útokům, došlo ke spontánnímu vytvoření organizovaných oddílů ozbrojených Dobrovolníků, mezi které se hlásili protestanti i katolíci. Dobrovolníky v parlamentu podporoval advokát Henry Grattan. Spolu s návrhem volného irského obchodu přednesl v květnu roku 1782 návrh na nezávislost irského parlamentu. Anglická vláda pod vlivem zahraniční situace ztratila schopnost odporu a schválila nezávislost irského parlamentu, která pro Irsko znamenala samostatné zákonodárství.<sup>27</sup>

Druhá vlna irského nacionalismu se projevila na politické scéně s příchodem francouzské revoluce. Vůdčí osobností se stal Theobald Wolfe Tone, jehož hlavním požadavkem byla parlamentní reforma, kterou obhajuje v rezoluci napsané roku 1791:

1. anglický vliv v Irsku je pro tuto zemi velkým neštěstím
2. nejúčinnější způsob, jak mu čelit, je reforma parlamentu
3. žádná reforma, do níž by nebyli zahrnuti katolíci, není spravedlivá, ani účinná.<sup>28</sup>

T. W. Tone se snaží o smíření a kompromis mezi katolíky a protestanty. Ve svém díle *Důkaz ve prospěch katolíků* píše, že: „...protestanté i katolíci mají toliko jeden společný zájem a jednoho společného nepřítele a jen jejich vzájemný rozpor zavinil trvalý útlak a zotročení Irska. K zajištění samostatnosti jejich země a jejich vlastních individuálních svobod je nutně zapotřebí zapomenout na všechny dřívější spory, spojit v jedno sílu celého národa a vytvořit hned napoprvé jediný národ“<sup>29</sup>

T. W. Tone se stal zakladatelem Společnosti sjednocených Irů. Šlo o organizaci demokratické politické strany, která požadovala práva jako

---

<sup>27</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 76.

<sup>28</sup> Dokument dostupný na:

<http://books.google.cz/books?id=5kQFAAAAYAAJ&printsec=toc&dq=Theobald+Wolfe+Tone+resolution>.

<sup>29</sup> Dostupné na: <http://www.searcs-web.com/ton.html>.

občané. I. Šlosarčík jejich hlavní cíl hodnotí jako snahy o parlamentní reformu a omezení zásahů londýnské vlády do irských záležitostí.<sup>30</sup> Sjednocení Irové navíc podporovali Katolický výbor, který se snažil o zrovnoprávnění katolíků s protestanty. Pod vedením T.W. Tona pak tento výbor roku 1793 přednesl Zákon o osvobození katolíků, který byl téhož roku schválen. Přestože přiznal katolíkům hlasovací právo, odepřel jim právo zasedat v parlamentu a vstupovat do armády a vyšších státních služeb.

V roce 1793 vyhlásila Anglie válku Francii, společnost Sjednocených Irů byla zakázána a T.W. Tone uprchl do Francie, odkud plánoval povstání proti Anglii za pomoci francouzských vojsk. Situace ve Francii však byla velmi nestabilní a T.W. Tone dorazil k břehům Irska se slíbeným vojskem poté, co byl celý plán povstání prozrazen a vůdcové povstalců byli popraveni.

---

<sup>30</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, s. 21.

## 2 IRSKO V 19. STOLETÍ

Po celé 19. století provázela Irsko snaha o obnovení irské autonomie. Ta vytvářela tlak na britskou vládu ze dvou stran. První byla irská populace tvořící většinu, která chtěla zrušení irsko-britské unie a obnovení autonomie. Na druhé straně stála protestantská menšina, která se obávala přístupu katolíků k moci a následných represí z jejich strany. Jedinou možnou ochranou byl podle protestantů vliv westminsterské vlády. Proto chtěli zachovat centrální moc Londýna nebo chtěli získat statut či autonomii v těch částech, kde tvořili většinu.

### 2.1 Uzákonění anglo-irské unie

Po potlačení irského povstání se rozhodla westminsterská vláda, že znovunabytou nadvládu v Irsku udrží tím, že sloučí oba parlamenty. Zákon o unii vešel v platnost 1. ledna 1801 a oficiální název pro obě země zněl Spojené království Velké Británie a Irska.<sup>31</sup> Je nutno podotknout, že do té doby bylo Irsko ve vztahu k velké Británii v personální unii, a to od roku 1541, kdy za vlády Jindřicha VIII. schválil irský parlament tzv. "Crown of Ireland Act", který prohlašoval Jindřicha VIII. za irského krále.

Hlavní osobností, která vypracovala zákon o unii, byl britský předseda vlády William Pitt. Při jeho přijímání se snažil také prosadit zákony, které by zrušily některá omezení katolíků. Král Jindřich III. však viděl v emancipačních snahách katolíků nebezpečí a odmítl tyto zákony schválit. Když se W. Pittovi nepodařilo panovníka přesvědčit, rezignoval na funkci předsedy vlády. Královo rozhodnutí se také projevovalo na složení parlamentu. Zatímco do roku 1800 byli členy

---

<sup>31</sup> Dostupné na: <http://www.actofunion.ac.uk>.

irského parlamentu také katolíci, po ustanovení unie jen protestanti. Irská katolická většina tak zůstala v unijním parlamentu nezastoupena.<sup>32</sup>

Zákon o unii měl vytvořit ze dvou národů jeden, ale ve skutečnosti je ještě víc rozdělil, neboť umožnil anglické vládě usměrnit rozvíjející se irské hospodářství tak, aby přinášelo co největší zisk Anglii.

Zákon ratifikoval osm článků, které se zabývají politickými aspekty unie. Přidělují Irsku 102 unijních poslanců, kteří se budou scházet ve Westminsterském paláci. Irsko získalo 100 poslanců do Dolní sněmovny (House of Commons) a 32 křesel do Sněmovny lordů (House of Lords). Pátý článek vytvořil jednotnou protestantskou církev, ale potvrdil nezávislost skotské církve. Šestý článek stvrdil celní unii mezi Irskem a Anglií. Na některé zboží však bylo clo uvaleno na dalších 10 let jako náhrada za poškození trhu během občanské války ve Francii. V následujícím článku byl stanoven příspěvek Irska na výdaje Spojeného království. Osmý článek upravoval právní a soudní aspekty unie.

K anglickému parlamentu tedy přibylo 102 nových irských poslanců. Tito poslanci však patřili k anglo-irské pozemkové šlechtě a byli loajální anglickému králi. T. A. Jackson však poznamenává, že zákon o unii přinesl Anglii nové nebezpečí, které spočívalo v tom, že až dosud první náraz irské nespokojenosti dopadl na irskou vládu, kdežto nyní, počínaje unií, tyto nárazy dopadaly přímo na anglickou vládu a braly na sebe víc formu národnostních bojů.<sup>33</sup>

---

<sup>32</sup> ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, s. 19.

<sup>33</sup> JACKSON, T. A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 138.

## **2.2 Emancipační snahy Katolického výboru a hnutí Repeal pod vedením Daniela O'Connella**

Zatímco většina západoevropských zemí procházela průmyslovou revolucí 19. století, Irsko nedosahovalo jejich úrovně, neboť anglická vláda neměla na ekonomickém rozvoji Irska zájem a kapitál získaný z daní a výroby využívala jen ve svůj vlastní prospěch. Irsko poskytovalo levné potraviny, suroviny a pracovní sílu, ale životní úroveň Irů byla velmi nízká. Roku 1841 při sčítání lidu bylo zaznamenáno, že více než půl milionu obyvatel Irska žije v chýších z bláta o jedné místnosti.<sup>34</sup>

Výraznou osobností na irské politické scéně, která pomohla irským katolíkům prosadit částečnou rovnoprávnost v parlamentu, byl katolický právník Daniel O'Connell. Ten na rozdíl od Sjednocených Irů neviděl řešení irské krize násilnou revolucí, ale věřil, že pravý patriotismus by měl být založen na umírněnosti a sebeovládání.

D. O'Connell se roku 1800 ostře postavil proti zákonu o unii, který nepovoloval katolíkům možnost vstupu do parlamentu. Argumentoval tím, že jsou katolíci také plátcí daní a proto nechápe, proč by měli mít jiná práva než protestanti.<sup>35</sup>

D. O'Connell se postavil do čela Katolického výboru, který byl zrušen předsedou vlády Robertem Peelem roku 1823. D. O'Connell tedy založil Katolické sdružení, které navazovalo na myšlenky Katolického výboru. Toto sdružení zastřešovalo právníky, soudce, čítárny a debatní spolky, které šířily emancipační snahy mezi irské obyvatelstvo. Cílem sdružení byla emancipace dosažená právními a ústavními prostředky. Do roku 1825 se organizace rozšířila do celého Irska.<sup>36</sup>

Úspěchem D. O'Connella byl výsledek doplňovacích voleb roku 1829 do hrabství Clare. Jako katolík podle zákona nesměl vstoupit do parlamentu, přesto byl zvolen. Vláda se obávala, že jestli D.

---

<sup>34</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s.153.

<sup>35</sup> Dostupné na: <http://www.historyplace.com/speeches/oconnell.htm>.

<sup>36</sup> O'CONNOR, M. *Ireland 1494-1905*. Cambridge: The University Press, 1909, s. 319.

O'Connellovi nebude místo v parlamentu nabídnuto, může v Irsku dojít k rebeliím. Robert Peel musel ustoupit a vláda roku 1929 schválila tři zákony:

1. zákon o připuštění katolíků do parlamentu, komisí a státních služeb
2. zákon zbavující volebního práva svobodné irské statkáře
3. zákon zakazující Katolické sdružení<sup>37</sup>

Emancipační snahy D. O'Connella se neomezovaly jen na rovinu zrovnoprávnění katolíků s protestanty, ale také Angličanů s Iry. Jako reakci na zákon o unii založil hnutí Repeal, které stojí na začátku vývojové linie moderních irských nacionalistických hnutí. Tímto vývojovým procesem, který ovlivnil politické vyjednávání britské a irské strany, se budu zabývat v následujících kapitolách.

### 2.2.1 Hnutí Repeal a jeho odnože

Hnutí Repeal, neboli "zrušení", založil D. O'Connell roku 1841. Jednalo se o sdružení pro odvolání zákona o unii a navazovalo na myšlenky katolického sdružení. Hnutí se především snažilo ovlivnit anglickou vládu přes masovou politiku, ale bez použití násilí. Vize Irska D. O'Connella byla společný panovník, ale samostatný parlament a rovnoprávnost katolíků s protestanty. Tento tábor repealistů se nazýval konstitucionalistický nebo unionistický.

Na druhé straně se však tvořily skupiny radikálních repealistů, kteří požadovali úplné odtržení a vytvoření irské republiky.

Nejvýraznějšími představiteli radikálních repealistů byli Chartisté a hnutí Mladé Irsko. Jednalo se o skupinu převážně mladých lidí, kteří

---

<sup>37</sup> JACKSON, T.A.: *Dějiny Irska*, Praha: Svoboda, 1951, s.159.



se sdružovali kolem časopisu "Nation", jehož prostřednictvím chtěli vychovávat veřejné mínění v Irsku. Do časopisu přispívaly především střední vrstvy, brzy si získal masovou oblibu a pomáhal šířit myšlenky Repealu.<sup>38</sup>

Masové schůze, které D. O'Connell pořádal, dosahovaly počtu milionu lidí a staly se inspirací pro evropské národy, které v devatenáctém století procházely procesem národního obrození. Například Karel Havlíček Borovský, představitel české obrozenecké literatury, se vyjadřuje k jeho projevu takto: "*Nebudu opakovat jeho řeč. Kdo by neznal řeč O'Connellovu, neboť držel vždy jednu, vždy tu samou a přece vždy zcela jinak. "Irsko pro Irčany! Spravedlnost pro Irsko! Nečekejte ji od Sasíků! Pro rozdělení Unie! Repeal!"* Svou osobní zkušenost ze setkání s O'Connellem Havlíček vyjádřil takto: "*Viděl jsem krále a císaře, Peely a Russely, jsem mluvit slyšel. Nikdy mi ale nenapadla myšlenka jako zde: Padni na tvář, před tebou je největší muž naší doby.*"<sup>39</sup>

Podpora hnutí Repeal nepřicházela jen z Evropy, ale také z Ameriky, která se stala cílem pro mnoho Irů emigrujících z náboženských, politických či ekonomických důvodů. V roce 1828 se ve Spojených státech amerických vytvořila organizace "Přátelé Irska" na podporu irských katolíků. Ve čtyřicátých letech pak tato organizace začala podporovat hnutí Repeal.<sup>40</sup> D. O'Connell však ve své řeči Američany kritizuje za jejich pokrytectví. Podle něj se Američané chlubí, že žijí v zemi svobody, ale téměř každý z nich vlastní otroka. Ptá se jich tedy, co jim dává právo vlastnit otroky, když sami bojovali za svobodu.<sup>41</sup>

Je nutné podotknout, že D. O'Connella nepodporovali jen katolíci, ale také více než polovina protestantů žijících v Irsku.

---

<sup>38</sup> O'CONNOR, M. *Ireland 1494-1905*. Cambridge: The University Press, 1909, s. 330.

<sup>39</sup> Dostupné na:

<http://books.google.cz/books?id=8KsDAAAAYAAJ&pg=PA43&lpg=PA43&dq=Repeal+Irsko&source=web&ots=EDvwCumvZZ&sig=JPAqnggzIMVxfTOCuGyF4-2kyU&hl=cs#PPP5,M1>.

<sup>40</sup> Více informací dostupných na: [http://etd.gsu.edu/theses/available/etd-11182005-232347/unrestricted/sams\\_steve\\_m\\_200512\\_ma.pdf](http://etd.gsu.edu/theses/available/etd-11182005-232347/unrestricted/sams_steve_m_200512_ma.pdf).

<sup>41</sup> Dostupné na: <http://www.historyplace.com/speeches/oconnell.htm>.

Hnutí Repeal se začalo štěpit po té, kdy D. O'Connell prohlásil, že katolicismus a separatistický nacionalismus se navzájem vylučuje. Tím si zneprátelil členy Mladého Irska, kteří ze sdružení vystoupili. Po smrti D. O'Connella založili přívrženci Mladého Irska Irskou konfederaci. Měla být naprosto nezávislá na všech stranách a byly zakázány diskuze o náboženských otázkách. Její účel byl definován takto: *“Ochrana našich národních zájmů a dosažení zákonodárné samostatnosti Irska mocí veřejného mínění, součinnosti všech tříd Irů a použitím veškerého politického, sociálního a morálního vlivu, který je v našem dosahu.”*<sup>42</sup>

Dá se tedy říct, že Irská konfederace plně navazovala na hnutí Repeal. Názory představitelů konfederace se však pod vlivem událostí v letech 1846-1847 začaly měnit. Tyto události se pokusím přiblížit v následující části.

---

<sup>42</sup> JACKSON, T.A.: *Dějiny Irska*, Praha: Svoboda, 1951, s. 195.

## 2.3 Socio-ekonomické faktory ovlivňující nacionalistická hnutí v Irsku

### 2.3.1 Hladomor v Irsku a přístup anglické vlády

V roce 1845 vzrostla irská populace na 8,5 milionu.<sup>43</sup> Hospodářství, které si mohli irští nájemci půdy dovolit pronajmout, nepřesahovalo pět hektarů. Pěstování obilnin na tak malém prostoru by rodinu neuživilo, a proto zde nájemci pěstovali brambory, které se staly základem obživy Irů.

V témže roce postihla Irsko neúroda brambor (následkem několika druhů epidemických nemocí). Hladomor, který neúrodu provázal, byl jedním z více, které Irsko v první polovině 19. století postihly, ale počtem obětí dalece přesáhl ty předcházející.<sup>44</sup> V roce 1845 se neurodila polovina brambor. V roce následujícím však epidemie brambor zničila úrodu celou. Vláda R. Peela reagovala na hladomor v Irsku velice pomalu. R. Peel prohlásil, že Irové při oznamování špatných zpráv mají sklony přehánět.<sup>45</sup>

V zimě na přelomu roku 1845 – 1846 vláda schválila 100 000 liber na pomoc Irsku. Za tyto peníze pak nakoupila americkou kukuřici, která byla Irům prodávána za nevýhodných podmínek. Kukuřici bylo nutno nejdříve pomlít a dále složitě tepelně upravovat, což v daných podmínkách bylo téměř nemožné. Špatně zpracovaná kukuřice působila již tak hladovým Irům vážné zdravotní potíže. Kukuřici proto Irové nazývali „Peelova síra“.<sup>46</sup>

---

<sup>43</sup> Dostupné na:

<http://adminstaff.vassar.edu/sttaylor/FAMINE/ILN/Depopulation/Depopulation.htm>

<sup>44</sup> Dostupné na:

<http://ia331321.us.archive.org/3/items/thehistoryoftheg14412gut/14412-h/14412-h.htm>.

<sup>45</sup> Dostupné tamtéž.

<sup>46</sup> Dostupné tamtéž.

V druhé fázi se R. Peel rozhodl zrušit Obilné zákony, které navyšovaly cenu obilí. Situace se však během roku 1847 velmi zhoršila a neshody v názorech na protioopatření se staly hlavním důvodem sesazení R. Peela z funkce předsedy vlády. Na jeho místo nastoupil John Russell a jeho ministerstvo se nakonec rozhodlo vytvořit program umělé zaměstnanosti, který se však ukázal opět jako neefektivní. Program sice zaměstnal více než půl milionu Irů, ale práce, kterou prováděli, nevedla k žádnému užitku a navíc program nehradil osobní náklady. Plat dostávali pracující jednou za týden a tisíce lidí umíraly dříve, než svou výplatu dostaly.<sup>47</sup>

T.A. Jackson hodnotí hlavní problém hladomoru v Irsku a chybu přístupu Anglie k tomuto problému takto:

„1. *Za hladových let Irsko produkovalo hojnost potravin (obilí, mléčné výrobky atd.)*“ K tomuto faktu je nutné podotknout, že i přes odstranění Obilních zákonů nebylo obilí ani mléčné výrobky pro Iry finančně dostupné.

„2. *Žádná nemoc nepostihla obilí ani sklizeň, jež byla bohatá, ani dobytek.*

3. *Landlordi i výběrcí daní, nejenže pobírali jim příslušející poplatky jako obvykle, ale ještě té příležitosti využili k vymáhání dlužných nedoplatků.*

4. *Množství dobytka, obilí atd. vyváženého z Irska v těchto letech hladu by bylo postačilo vyživit dvakrát všechny hladovějící. Proto mají Irové docela pravdu, když říkají, že Bůh seslal sněť, ale angličtí landlordi seslali hlad.*<sup>48</sup>

Na konci období irského hladomoru klesl počet obyvatel v Irsku z 8,5 milionu na 6,5 milionu. Není možné zjistit přesný počet Irů, kteří zemřeli hladem, neboť spousta lidí žila v odlehlých částech Irska. Hladomor způsobil vysokou úmrtnost kojenců, což mělo za následek vymření téměř celé jedné generace. Úmrtí nezpůsobil jen hlad, ale

---

<sup>47</sup> Dostupné na: <http://www.victorianweb.org/history/famine.html>.

<sup>48</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 198.

také epidemie tyfu a cholery. Ke snížení počtu obyvatel také přispěla emigrace Irů do Ameriky.

### 2.3.2 Emigrace Irů a její důsledky

Vystěhovalectví z Irska do Ameriky začalo počátkem osmnáctého století. V roce 1873 napsal reverend Stephen Byrne ve své publikaci *Irish Emigration* tyto údaje: „*Ze statistiky imigrace do Spojených států vyplývá, že příliv přistěhovalců z Irska je bezesporu vyčerpáný. V roce 1782 dosáhl počet imigrantů z tohoto ostrova důležitého čísla 68 745. Během padesáti dvou let, počínaje rokem 1820, kdy se počala vést statistika přistěhovalců a jejich národnosti, ve Spojených státech našlo domov více než 4 miliony Irů. Je velmi pravděpodobné, že v příštích letech počet imigrantů z Irska dosáhne dalšího milionu.*“<sup>49</sup>

V prvním desetiletí 19. století došlo ke zvýšení počtu emigrantů z Irska. Hlavní příčinou byla populační exploze v Irsku, kdy od roku 1800 do roku 1840 vzrostla populace v Irsku ze 4 milionů na 8,5 milionu.<sup>50</sup> Kvůli nedostatku orné půdy měl vzrůst populace negativní dopad především na zemědělce.

Ve třicátých letech polovinu irských emigrantů tvořili ulsterští protestanti, kteří emigrovali zejména z ekonomických důvodů, neboť anglické zákony jim znemožňovaly rozvíjet jejich kapitál.

V západních oblastech a v nejhudších částech Irska, kde stále přetrvávaly keltské tradice, se udržovalo tradiční nepřátelství k emigraci. Postoj radikálně změnil hladomor v Irsku, o kterém pojednává předcházející kapitola. V letech 1845 a 1855 emigrovalo 1,5

---

<sup>49</sup>Dostupné na:

[http://ia341017.us.archive.org/3/items/irishemigrationt00byrnuoft/irishemigrationt00byrnuoft\\_djvu.txt](http://ia341017.us.archive.org/3/items/irishemigrationt00byrnuoft/irishemigrationt00byrnuoft_djvu.txt).

<sup>50</sup>Více informací na:

<http://www.ireland.com/ancestor/magazine/emigration/pre-fam.htm>.

milionu lidí do Spojených států, 370 000 do Kanady, 300 000 se usadilo ve Velké Británii a okolo 70 000 odešlo do Austrálie. Celkově zemi opustila čtvrtina irské populace. Rodina vyslala do Ameriky jednoho člena. Ten poslal vydělané peníze zpět rodině, která byla schopná poslat další členy. Tak se postupně z Irska dostávaly do USA a jiných států celé komunity.

Kvůli nedostatkům financí se také radikálně změnily podmínky na přepravních lodích. Často se převáželo na starých lodích a počet lidí na palubě přesahoval bezpečnostní limit. Cestující trpěli nedostatkem jídla a pitné vody. Lidé na lodích umírali kvůli nemocem a nesnesitelným podmínkám. Úmrtnost na lodích byla 30%.<sup>51</sup>

## **2.4 Irský nacionalismus v druhé polovině 19. století**

Devatenácté století je období, kdy se v Irsku formoval moderní irský nacionalismus a politické struktury. Myšlenky Daniela O'Connella a hnutí Repeal převzala Irská konfederace, jejíž předními představiteli se stal John Mitchel a Charles Gavan Duffy. Socio-ekonomické a demografické změny, kterými se zabývala předcházející kapitola, změnily názor představitelů Irské konfederace na pasivní politickou resistenci. John Mitchel prohlásil: „*Sledoval jsem bedlivě počínání vlády v záležitosti hladomoru a dospěl jsem k závěru, že celému tomuto systému nutno čelit všestranným odporem.*“<sup>52</sup>

John Mitchel a jeho přívrženci se ve vztahu k Anglii začali přiklánět k separatistickému stanovisku. V roce 1848 se hnutí pokusilo o revoluční povstání, které však v době hladomoru nemělo u Irů větší podporu a bylo potlačeno. Většina hlavních představitelů byla nucena

---

<sup>51</sup> Více informací na:

<http://www.ireland.com/ancestor/magazine/emigration/famem.htm>.

<sup>52</sup>JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 187.

emigrovat. Ch. G. Duffy byl jediným vůdcem Irské konfederace, který po nepokojích v roce 1848 zůstal na svobodě v Irsku.

Po velkém hladomoru se Irsku nedařilo vymanit z krize a ani anglický parlament se irskou otázkou příliš nezabýval. W. Churchill kritizuje postoj Anglie k Irsku takto: „*Během čtyřiceti let, do roku 1870, schválil parlament dvaadvacet represivních zákonů (Correction Acts), současně však nevydal jediný, který by irského rolníka chránil před soudním vystěhováním a vyděračským nájemným. Tento postup byl úmyslný a měl udělat z irského zemědělce nádeníka podle anglického vzoru.*“<sup>53</sup>

I přes jasné chyby ze strany anglické vlády v období irského hladomoru se ztotožňují s názorem W. Churchilla, který varuje před černobílým viděním anglo-irského problému. Podle něj se angličtí kolonisté v mnoha případech právem považovali za nositele kultury zaostalejšího Irska. Při nepokojích a povstáních byli často ohroženi na životech i majetku nevinní lidé. Hluboký vliv římskokatolické církve na pověřivé zemědělce vedl v politice i v náboženství k tomu, aby rolníci zaujímalí k Anglii nepřátelský postoj. Anglická vláda však na stížnosti zemědělců nereagovala a řešení jejich situace nehledala.<sup>54</sup>

## **2.5 Irská politická hnutí v druhé polovině 19. století a jejich program**

V této kapitole budu sledovat jednotlivé fáze irských emancipačních snah, které na počátku 20. století vedly k výsledné formulaci a požadavku vzniku samostatného irského státu.

---

<sup>53</sup>CHURCHILL, W. *Velké demokracie*. Praha: Český spisovatel, 1999, s. 250.

<sup>54</sup> Tamtéž, s. 251.

### 2.5.1 Liga za práva nájemců (Tenant's Right League)

Proti represivním zemědělským zákonům se znovu na počátku padesátých let postavil Charles Gavan Duffy. Své názory prezentoval v časopise „Nation“, díky jehož působení se různá drobná sdružení na ochranu nájemců spojila dohromady v Ligu za práva nájemců. Liga vycházela z tzv. programu „tří f“, který požadoval:

1. spravedlivé nájemné (fair rent), jehož výši měl stanovit soud,
2. nevypověditelný nájem (fixity of tenure) pro všechny, kteří ho platí,
3. svobodný prodej půdy nájemci (free sale).<sup>55</sup>

Kampaň za tyto požadavky probíhala po celém Irsku a podporu mu vyjádřili nejen katolíci, ale i protestanti. Při všeobecných volbách na podzim roku 1852 bylo do poslanecké sněmovny zvoleno téměř padesát poslanců, kteří slíbili podpořit program tří „f“. Avšak krátce po volbách se z jejich řad odtrhlo devatenáct poslanců, kteří se rozhodli Ligu přestat podporovat. Zákon, který Liga připravovala, se tak nedočkal druhého čtení.

Ch. G. Duffy se vzdal dalšího boje za práva Irů a prohlásil, že „*Irsko má tolik nadějí, jako mrtvola na pitevním stole.*“<sup>56</sup> Odstěhoval se s rodinou do Austrálie, kde se dále účastnil místního politického života.

### 2.5.2 Feniánské hnutí

Po neúspěšné revoluci v roce 1848 někteří vůdcové Mladého Irska uprchli před zatčením do zahraničí. Mezi nejvýznamnější představitele patřil John O'Mahony a James Stephens. V roce 1853 odešel J.

---

<sup>55</sup> CHURCHILL, W. *Velké demokracie*. Praha: Český spisovatel, 1999, s. 253

<sup>56</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 206.



O'Mahony do USA, kde za podpory místních irských emigrantů založil roku 1858 Feniánské bratrstvo, tajnou organizaci, která nesla název podle legendárního irského válečníka Finna MacCumhalla. J. Stephens se téhož roku vrátil do Irska, kde založil Irské republikánské bratrstvo. Pro obě skupiny se vžil název „Fenians“ a jejich politickým cílem se stala nezávislost Irska.<sup>57</sup>

Feniánské bratrstvo v USA shánělo pro své hnutí finance na nákup zbraní a organizovalo v řadách amerických vojsk vlastní vojenský útvar, který měl za úkol napadnout Kanadu a ochromit její dopravní síť. Vůdci plánovali výměnu Kanady za svobodu Irska. K výboji do Kanady skutečně došlo, ale vláda USA se rozhodla Fenians nepodpořit a zamezila dalšímu přesunu feniánských vojsk. Přesto Fenians Kanadu nadále napadali a ohrožovali. Například roku 1867 zavraždil jeden z Fenians irsko-kanadského politika Thomase D'Arcy Mc Greea za jeho kritiku feniánských útoků. Feniánské hnutí si dovoluji považovat svým charakterem a způsobem vymáhání požadavků za paramilitantní teroristickou organizaci, která stála na počátku vývojové linie Irské republikánské armády. Požadavkům IRA a způsobům jejich prosazování se budu věnovat v kapitole Irsko ve dvacátém století.

Přestože toto nacionalistické hnutí nebylo příliš úspěšné, vyvolalo novou debatu mezi irskými a britskými politiky.

Irskou problematikou se začal zabývat ministerský předseda William Gladstone. Jeho první vláda (1868-1874) znamenala v historii unie novou etapu. *„Od chvíle, kdy usedl Gladstone v premiérském křesle, věnoval irským záležitostem mimořádnou pozornost, až nakonec ovládly jeho mysl natolik, že se téměř přestal zabývat čímkoliv jiným“*<sup>58</sup> Prvním úspěchem bylo přijetí Zákona o církvi z roku 1869, který anglikánskou církev v Irsku (Church of Ireland) oddělil od státu a odejmul jí právo vybírat poplatky od irských katolíků.

---

<sup>57</sup>Dostupné na: [www.ocp.hul.harvard.edu/immigration/organizations-fenians.html](http://www.ocp.hul.harvard.edu/immigration/organizations-fenians.html).

<sup>58</sup>CHURCHILL, W. *Velké demokracie*. Praha: Český spisovatel, 1999, s. 251.

### 2.5.3 Pozemková liga a britský návrh irské samosprávy

Zatímco W. Gladstone se nažil irský problém řešit reformami, v Irsku se vytvořilo nové úsilí získat nezávislost konstitučními prostředky. Roku 1870 založil Isaac Butt Ligu za autonomii (Home Rule League), která hodlala dosáhnout nezávislosti mírovými a ústavními prostředky. Faktické vedení celého hnutí získal v druhé polovině sedmdesátých let Charles Stewart Parnell.

W. Churchill hodnotí politické vystupování Ch. W. Parnella takto: *„Byl rozeným vůdcem, vynikal sebekázní a taktickými schopnostmi, které brzy proměnily dosud nezávazně diskutované téma irské autonomie v nejžhavější politický problém doby.“*<sup>59</sup>

Na konci sedmdesátých let došlo k velkému propadu světových cen obilí a špatná úroda způsobila zvýšení počtu soudních vystěhování, neboť zemědělci nebyli schopni splácet vysoké nájemné landlordům. Jako reakci na tuto situaci Ch. S. Parnell spolu s Michalem Davitem založil roku 1879 Pozemkovou ligu (Land League), která chtěla bojovat za snižování nájemného a za to, aby se nájemci stali opravdovými vlastníky půdy.

Takzvaná „pozemková válka“ vedená v letech 1879-1882 byla hnutím, do kterého se zapojila většina obyvatel Irska.<sup>60</sup> Liga propracovala systém války vedené mravní silou. Doručování soudních výpovědí brala Liga jako příležitost pro masové demonstrace, starala se o podporu vystěhovaných rodin a poskytovala jim obhájce.

Jako příklad uvádím případ kapitána Charlese Boycotta z hrabství Mayo. Kapitán byl neoblíbený pro tvrdé jednání s nájemci, kteří pro něho na popud Pozemkové ligy odmítli pracovat a jakkoliv s ním komunikovat. Od té doby se takovýto postup vůči statkářům nebo výběrčím dlaní nazýval bojkotování.<sup>61</sup>

---

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 251.

<sup>60</sup> MOODY, T. W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1996, s. 218.

<sup>61</sup> CHURCHILL, W. *Velké demokracie*. Praha: Český spisovatel, 1999, s. 253.

Pozemková válka přesvědčila britské státníky o neudržitelnosti systému vlastnictví půdy v Irsku. V březnu roku 1881 došlo ke schválení pozemkového zákona výše uvedeného programu „tří f“.

8. dubna 1886 předložil W. Gladstone Dolní sněmovně zákon o irské samosprávě a ve svém projevu prezentoval otázku autonomie jako otázku spravedlivého vyrovnání s Irskem. Anglie by tak uznala nárok Irska na sebeurčení a vzdala by se politiky, na jejímž základě už celá staletí v Irsku vládla. Konzervativní strana považovala návrh za skandální, protože chtěl podle ní rozbít jednotu irského impéria a navíc zákon neřešil minoritní problémy protestantů v oblasti Ulster. Z liberální strany se W. Gladstone setkal také s odporem radikálního křídla whigů a zákon byl zamítnut většinou 30 hlasů.<sup>62</sup>

---

<sup>62</sup> JACKSON, T. A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 247.

### 3 IRSKO VE 20. STOLETÍ

Historii anglo-irských vztahů mezi lety 1901 a 1975 charakterizuje podle P. Bucklanda především neochota britské strany porozumět nově rodící se politice a konfliktu v Irsku.<sup>63</sup> V následující kapitole se budu zabývat rozvojem irského nacionalismu a jeho přijetím na britsko-irské politické scéně.

#### 3.1 Přehled irských nacionalistických organizací na počátku 20. století

V této části se budu zabývat nacionalistickými názorovými proudy, které se v Irsku objevily na počátku dvacátého století a které poskytly důležitou základnu pro následující politický vývoj.

Po Parnellově smrti nacionalistické hnutí ztratilo na síle. Parnellova strana, která se po jeho smrti rozštěpila, se sice opět roku 1900 sjednotila v Sjednocenou irskou stranu pod vedením Johna Redmonda, ale upustila od původních cílů ústavních změn. Na poli kulturním však silně posílil vliv Gaelské ligy, nepolitické organizace, která měla široké pole působnosti. *„Gaelská liga byla nesektářskou, nepolitickou organizací, která vznikla jako povznášející síla zejména pro střední irskou třídu. Organizace se snažila o jednotu země skrze umění. Jejich cílem bylo vzdělávání v duchu národního uvědomování. Jejich snahy vedly ke kulturnímu obrození Irska.“*<sup>64</sup> Gaelskou ligu založil roku 1893 Douglas Hyde a již od počátku tvrdil, že dosažení svébytné irské kultury je možné jen „deanglizací“, tedy odmítnutím napodobovat Angličany v literatuře, jazyce, hudbě, sportovních hrách a oblékání. Ztotožňují se s názorem T. W. Moodyho, který tvrdí, že přestože nebyla

---

<sup>63</sup> HAIGH, Ch. *The Cambridge Historical Encyclopedia of Great Britain and Ireland*. Cambridge: University Press, 1992, s. 326.

<sup>64</sup> JACKSON, T. A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 248.

Gaelská liga politickou organizací, navodila v Irsku atmosféru příznivou pro rozvoj nového nacionalismu, který v té době ovládl celou Evropu.<sup>65</sup>

Protipólem mírné a stagnující parlamentní strany i nadále stálo Irské republikánské bratrstvo. Jeho příznivci byli z řad intelektuálů a nižších tříd. Po Parnellově smrti sice jeho příznivců ubylo a mnozí byli zatčeni, ale stále zde existovalo spojení s americkou stranou, která i nadále finančně podporovala separatistické hnutí.

Na principech Gaelské ligy postavil její člen Arthur Griffith novou organizaci s názvem Sinn Féin. Zpočátku se nejednalo o politickou organizaci, ale spíš o propagandistické hnutí zaměřené na podporu irského nacionalismu.

A. Griffith a jeho dublinský okruh přispíval do vlastních novin s názvem United Irishmen. Zde také prezentoval A. Griffith svůj návrh na nové irsko-anglické uspořádání. Navrhoval vytvoření duální monarchie podle vzoru rakousko-uherského vyrovnání z roku 1867. V sérii článků *The Resurrection of Hungary* srovnává situaci v Irsku a Maďarsku a nabádá k vytvoření irského národního shromáždění: *„Když František Josef usedl na trůn, Maďarsko povstalo proti útlaku a uzurpacii Rakouska. O rok později, muž, který dodnes z sedí ve Vídni, získal jejich trůn. Maďarsko bylo poraženo a zdálo se, že již nikdy znovu nepovstane. Rakušané se koupali v maďarské krvi a radovali se nad zničenou zemí. Ani Irsko po velkém hladomoru roku 1798 na tom nebylo tak zle, jako Maďarsko roku 1849... Když se však čtenáři dnes rozhlédneš, zjistíš, že Maďarsko je svobodnější, silnější a prosperuje lépe než Rakousko.“*<sup>66</sup>

Když byl A. Griffith nucen United Irishmen zrušit, přejmenoval noviny na Sinn Féin. Samotný název Sinn Féin znamená v irštině „my sami“ a návrh názvu podal Máire Butler. Název novin i jejich obsah odrážel Griffithovy politické názory na národní, politickou, kulturní i ekonomickou samostatnost do jejich zákazu roku 1914. Ráda bych zmínila další drobné separatistické organizace v Irsku, které Griffithova „Maďarská politika“ zaujala: Společenství Irů (Cumman na nGaedheal),

<sup>65</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 228.

<sup>66</sup> Dostupné na: <http://www.nli.ie/1916/pdf/3.3.1.pdf>.

Národní rada a Dcery Irska založené Maud Gonneovou na protest ke královským návštěvám Irska v roce 1900 a 1903. Tyto organizace se roku 1908 spojily ve stranu s názvem Sinn Féin a začaly propagovat „sinnfěníanskou politiku.“

A. Griffith hodnotí tuto politiku takto: „*Politika Sinn Féin má za úkol pomoci Irsku dostat se z temnot a přimět jej uznat před světem svou existenci. Tohle však není vše. Hlavním úkolem je podpora procesu národního sebeuvědomování. Žádný zákon ani jejich soubor nemůže vytvořit národ z lidu, který nevěří v sám sebe.*“<sup>67</sup>

Mezi Sinn Féin a Irským republikánským bratrstvem existovala spřízněnost vycházející ze separatistických tendencí a přátelství některých členů. Zásadní rozdíl mezi nimi byl v tom, že Sinn Féin zastávala politiku pasivní resistance a prosazení duální monarchie, bratrstvo chtělo ozbrojenou silou nastolit republiku. Považuji za důležité zmínit, že sám A. Griffith byl do roku 1910 členem Irského republikánského bratrstva, z jehož řad vystoupil pro odlišný názor na použití síly při dosahování politických cílů.

Spektrum politických názorů doplňovala Irská socialistická republikánská strana založená Jamesem Connolym roku 1896. Ten spoléhal na to, že budoucí irskou republiku povedou irští dělníci sami. „*Boj dělnictva je bojem Irska, věc Irska je věcí dělnictva,*“ napsal J. Connoly.<sup>68</sup> Jeho názory se opíraly o fakt, že Dublin měl v roce 1911 „*snad nejpodvyživenější, nejhůře placené a nejhůře ubytované obyvatelstvo v Evropě.*“<sup>69</sup> Dublin měl také nejvyšší novorozeneckou úmrtnost 27,6 na 1000 porodů, na druhém místě byla Moskva.

Podle mého názoru je nejvýraznějším představitelem nacionalistických proudů A. Griffith, který se aktivně podílel na politickém dění v Irsku i v dalších letech a přestože moderní strana

---

<sup>67</sup> Dostupné na:

[http://ia310935.us.archive.org/2/items/sinnfeinillumina00oheguoft/sinnfeinillumina00oheguoft\\_djvu.txt](http://ia310935.us.archive.org/2/items/sinnfeinillumina00oheguoft/sinnfeinillumina00oheguoft_djvu.txt).

<sup>68</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 233.

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 232.

Sinn Féin byla kritizovaná kvůli podpoře terorismu, A. Griffith se stal pro své mírové postoje velmi oblíbeným.

### **3.2 Postoj unionistů a Anglie k nacionalistickým tendencím v Irsku na počátku 20. století**

V této části bych ráda konfrontovala názory nacionalistů v předchozí podkapitole. Můžeme zde vysledovat počátky konfliktu zvaného „The Troubles“ v budoucím Severním Irsku, o jehož řešení se pokouší od šedesátých let moderní irská a britská politika.

Otázka irské autonomie se znovu objevila na politické scéně roku 1906, kdy se vlády opět chopili liberálové. Aby si nezneprátelili ani jedno radikální křídlo, stavěli se podle T. A. Jacksona k autonomii Irska takto: *„Liberálové byli ochotni hájit autonomii Irska, pokud ji nebylo možno prosadit.“*<sup>70</sup> V roce 1910 učinily všeobecné volby liberální stranu závislou na podpoře Irské strany. Po vzájemné dohodě předložila vláda návrh autonomního zákona pro Irsko, který téhož roku schválila Dolní sněmovna a Horní sněmovna mohla tento zákon pozdržet jen do roku 1914.

Autonomní zákon vyvolal negativní reakci unionistů ze severní oblasti Ulster, jejíž většinový protestantský původ je popsán v kapitole Osídlení oblasti Ulster protestantskými kolonizátory a jeho dopad na původní katolické obyvatelstvo. Jejich vůdcem se stal úspěšný dublinský právník Edward Henry Carson. Roku 1905 se podílel na vzniku Ulsterské unionistické strany. Unie s Anglií byla podle E. H. Carsona nejlepším řešením, které by fungovalo v zájmu jeho krajanů:

---

<sup>70</sup> JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 282.

*„Unie s Anglií znamená krok kupředu ve sjednocení všech tříd a náboženství v Irsku, v rozvoji země a ve vzdělávání.“<sup>71</sup>*

Unionisté prohlásili, že použijí všech nutných prostředků, aby autonomii zabránili. Roku 1912 založili sbory Ulsterských dobrovolníků a vyzbrojili se zbraněmi pašovanými z Německa. Ustanovili prozatímní vládu, která se měla v den, kdy zákon o autonomii vstoupí v platnost, chopit moci. Sepsali smlouvu, která znamenala zrušení autonomie pro celé Irsko: *„Jsme přesvědčeni, že autonomie by znamenala katastrofu pro celkovou materiální prosperitu Ulsteru a celého Irska. Znamenala by rozvrat v občanských právech a měla by ničivý následek pro naše občanství.“<sup>72</sup>*

Reakcí nacionalistů na vznik Ulsterských dobrovolníků bylo založení Irských dobrovolníků. Jednalo se o militantní organizaci založenou roku 1913, kterou podporovalo Irské republikánské bratrstvo a jejím cílem bylo ustanovení Irské republiky.

P. Caterall zmiňuje, že ve Westminsteru začaly narůstat obavy z rostoucího unionismu a síly provincialismu.<sup>73</sup> Roku 1914 však vypukla první světová válka, která vedla ministerského předsedu H. H. Asquitha k odložení řešení otázky autonomie i severního státu do meziválečného období.

Bratrskou organizací unionistů byli oranžisté, jejichž vznik je vysvětlen v kapitole Okolnosti vzniku oranžského hnutí v Ulsteru. Oranžisté se snažili prosadit a ochránit nadvládu protestantů nad katolíky v Irsku a po staletí moderních dějin Irska bylo toto hnutí základnou pro vládní politiku. J. Dana tvrdí, že oranžismus není ve své podstatě kulturní a náboženský protipól katolíkům v Irsku, ale záměrná sektářská taktika vymyšlená a podporovaná po staletí britskou vládou

---

<sup>71</sup> Dostupné na: [http://multitext.ucc.ie/d/Edward\\_Carson](http://multitext.ucc.ie/d/Edward_Carson).

<sup>72</sup> Dostupné na: <http://larkspirit.com/general/orangehist.html>.

<sup>73</sup> CATTERAL, P. *Northern Ireland Questions in British Politics*. Suffolk: Ipswich Book Co Ltd, 1996, s. 13.



tak, aby zůstalo obyvatelstvo rozdělené, neboť nejednota usnadňovala Angličanům vládu v Irsku.<sup>74</sup>

K oživení oranžismu došlo v padesátých letech 19. století. Mnoho katolických farmářů se rozhodlo kvůli hladomoru přestěhovat do oblasti Belfastu, aby zde hledali práci ve lněném průmyslu. Tuto práci již zastávali většinou protestanti. Náhlý přísun katolíků, následný boj o práci a městské byty vedly k sektářským pŕtkám. Od té doby se oranžisté stali jednotným hnutím proti nacionalistickým snahám a katolíkům. Od roku 1905, kdy byla založena Ulsterská unionistická strana, oranžisté sjednotili své členy na sektářském, ani-autonomním základě. Oranžisty veřejně podpořil vůdce britských konzervativců Bonar Law, který prohlásil, že si nedokáže představit, k jakým prostředkům by musel Ulster sáhnout, aby ztratil podporu konzervativní strany i převážné většiny britského obyvatelstva.<sup>75</sup> Hnutí oranžistů sehrálo důležitou úlohu také ve druhé polovině dvacátého století a znovu jej zmíním v kapitole Severní Irsko a „The Troubles“ v letech 1966-1982.

### **3.3 Úrovně spolupráce Irska a Británie během první světové války**

Ještě před vstupem Anglie do války v srpnu 1914 navrhli liberálové, aby byly z budoucí autonomní oblasti vyjmuty na určitou dobu ulsterská hrabství, která si nepřála stát se její součástí. Hrabství měla spadat rovnou pod Westminster a později mělo dojít k rozhodnutí, zda si Dublin ponechá nad nimi nadvládu nebo budou nadále patřit pod britský vliv.<sup>76</sup>

Po vstupu do války se rozhodl William Hoey Redmond, irský nacionalista a zástupce Irské parlamentní strany ve Westminsteru, že

---

<sup>74</sup> Dostupné na: <http://larkspirit.com/general/orangehist.html>.

<sup>75</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 236.

<sup>76</sup> CATTERAL, P. *Northern Ireland Questions in British Politics*. Suffolk: Ipswich Book Co Ltd, 1996, s. 14.

nacionalisté v Irsku podpoří Velkou Británií a Francií. Doufal, že vyjádření podpory bude po válce pádný argument nacionalistů pro schválení autonomního zákona, neboť většina politiků, a to nejen v Anglii a Irsku, počítala s brzkým koncem války. Spolu s bratrem Johnem Redmondem vyhlásili náborovou kampaň a apelovali zejména na členy Irských dobrovolníků, aby vstoupili do armády na straně Anglie a Francie.

T. A. Jackson zmiňuje tři republikánské směry, které se lišily v postoji vůči válečnému spolenectví s Anglií a jejichž nejednota způsobila rozštěpení Irských dobrovolníků:

1. republikáni tradiční školy vedené Tomem Clarkem. Ti viděli ve válce příležitost zbavit se nadvlády Anglie ještě před jejím skončením a hledali pomoc v cizině – v Americe zbraně, v Německu vojenskou pomoc.
2. keltští republikáni s hlavním představitelem Patrickem Pearsem. Ti se dívali na německou pomoc velmi skepticky. Podle Pearse to muselo být samo Irsko, které si dopomůže ke svobodě.
3. socialističtí republikáni pod vedením výše zmiňovaného Jamese Connollyho, který propagoval heslo: „*Nesloužíme ani králi, ani císaři, sloužíme Irsku.*“ Connolly věřil, že všeobecné povstání v Irsku bude signálem pro povstání lidu všeobecně. V listopadu roku 1913 založil Connolly spolu s dalším socialistou Jimem Larkinem Irskou republikánskou armádu na ochranu práv a svobod pro všechny lidi v Irsku<sup>77</sup>. Tyto tři skupiny zamítly Redmondův příslib pomoci anglické vládě.<sup>78</sup>

Hnutí Dobrovolníků se rozštěpilo mezi republikány, kteří si nechali původní název Irští dobrovolníci a redmondisty, kteří se pojmenovali Národní dobrovolníci.

---

<sup>77</sup> Dostupné na: <http://www.geocities.com/capitolhill/congress/2435/irahist.html>.

<sup>78</sup> JACKSON, T.A. Dějiny Irska. Praha: Svoboda, 1951, s. 295.

Odpor proti vstupu Irů do války navíc podporoval fakt, že v armádě docházelo k diskriminaci irských katolíků, například důstojníky irských pluků se stávali jen Angličané.

### 3.3.1 Velikonoční povstání a jeho dopad na britsko-irské vztahy

Přestože se W. H. Redmondovi podařilo většinu Dobrovolníků přesvědčit, aby bojovali na straně Anglie proti Německu, 11 000 Dobrovolníků zůstalo na straně P. Pearse a odmítli nastoupit do britské armády.

Jedním z hlavních představitelů opozičních Dobrovolníků byl Sir Roger Casement. Spolu s Thomasem Clarkem podporoval myšlenku, že povstání proti britské nadvládě musí být uskutečněno ještě před koncem války. Sám se jmenoval ambasadorem irského lidu a odjel do Německa, kde vedl jednání s německou stranou o pomoci Irsku v jeho boji za nezávislost. Německo vydalo oficiální prohlášení, že v žádném případě nezaútočí na Irsko a pokud jeho vojska přistanou u irských břehů, bude to jen na podporu národní svobody a prosperity Irska.

Německo podporovalo plán irského povstání a poskytlo R. Casementovi zbraně, které se R. Casement pokusil přepravit do Irska. Jeho plán byl odhalen britskými agenty a R. Casement byl zatčen, obviněn z velezrady a popraven.<sup>79</sup>

I přes nesouhlas hlavního organizátora Dobrovolníků Eiona MacNeilla, který se snažil nepřipravené akci na poslední chvíli zabránit, došlo v Dublinu na Velikonoční pondělí roku 1916 k ozbrojenému povstání. Taktickým plánem bylo dobýt Dublinský hrad, ale kvůli nedostatku posil se nepodařilo Irským dobrovolníkům (později přejmenovaným na Irskou republikánskou armádu) dobýt hrad překvapivým útokem. Přesto byla vyhlášena Irská republika a povstání se přeneslo i na jiné části Irska. Po tvrdém zásahu Britů, kdy přišlo o

---

<sup>79</sup> Více informací na: <http://www.easter1916.net>.

život 318 Irů a přes 2000 jich bylo zraněno, povstalci své akce ukončili. Škody na majetku Irů přesáhly 2 miliony liber. Všechny sedm organizátorů, kteří podepsali vyhlášení republiky, bylo popraveno. Datum této události bývá často spojován s první oficiální akcí Irské republikánské armády, které se budu podrobněji věnovat v kapitole Severní Irsko a „The Troubles“ v letech 1966-1982.

V letech 1916 – 1918 se britská vláda snažila o znovunastolení autority v Irsku. Přestože v první fázi samotného povstání nebyla irská veřejnost kvůli materiálním škodám povstalcům nakloněna, situace se po krátkém čase změnila. Podle T. W. Moodyho změnu postoje irské veřejnosti nezpůsobilo povstání samotné, ale to, co následovalo po něm. Z devadesáti rebelů odsouzených k smrti jich bylo přes vlnu protestů patnáct popraveno. Vojenské úřady vyhlásily stanné právo a došlo k zatčení mnoha nevinných lidí, kteří odmítali uznat pravomoc soudu a požadovali statut politických vězňů.<sup>80</sup> Vlnu pobouření vyvolalo také bezdůvodné uvěznění pacifisty Sheehy Skeffingtona, který byl bez soudu popraven.

Jednání s vězni, neoprávněné zatýkání, cenzura a také pokus roku 1918 zavést všeobecnou brannou povinnost přispělo k obnově strany Sinn Féin. Jejimi hlavními představiteli se stal Eamonn de Valera a A. Griffith. Představitelé zorganizovali generální stávkou a založili Irskou komisi, která měla za úkol vymyslet plán, jak se vyhnout branné povinnosti.

Strana se roku 1918 zúčastnila všeobecných parlamentních voleb a jejich program obsahoval tři základní body:

1. přerušování veškerých svazků s Anglií,
2. potlačení separatistických hnutí na severu Irska,
3. vyhlášení Irské republiky.

---

<sup>80</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 238.

Strana Sinn Féin získala ve volbách na svou stranu většinu voličů. Ze 105 volebních obvodů získala Sinn Féin 73 křesel, unionisté 26 a parlamentáři 6.<sup>81</sup>

Sinn Féin se ustanovila Dáil Eireann (Irským sněmem), předsedou se stal Éamon de Valéra, který jako jediný z vedoucích představitelů Dobrovolníků unikl díky americkému občanství popravě. Strana zahájila politiku pasivní resistance, kterou už před lety formuloval Arthur Griffith. Irský sněm se ustanovil jako „vládní těleso republiky vyhlášené o velikonočním týdnu“<sup>82</sup>, vyhlásil irskou nezávislost a přejmenoval Irské dobrovolníky na Irskou republikánskou armádu. V Irsku tedy fungovaly dvě vládní autority – Irský sněm, za kterým stála většina Irů a anglické úřady, které disponovaly vojskem, policií a armádou.

### **3.4 Britsko-irská válka v letech 1919 a 1921 a výsledek britsko-irské smlouvy**

Napjaté vztahy mezi Anglií a Irskem vyvrcholily 19. ledna 1919 konfliktem, který způsobili dva členové IRA. Sean Treacy a Dan Breen přepadli a zastřelili v hrabství Tipperary dva královské důstojníky, kteří převáželi trhavinu. Tento konflikt se stal jednou z hlavních příčin anglo-irské války (1919-1921). V hrabství bylo vyhlášeno stanné právo.

V rané fázi války docházelo k napadání majetku britské vlády a útokům na britské veřejné činitele. Nacionalisté vedli kampaň pod heslem „stát ve státě“. Britský novinář Robert Lynn se však pro Daily News vyjádřil k situaci v Irsku v tom smyslu, že cílem Irů není ozbrojený

---

<sup>81</sup> Dostupné na: <http://www.ark.ac.uk/elections/h1918.htm>.

<sup>82</sup> Tamtéž.

konflikt s Anglií, ale obecně irská politika má spíš pasivní než aktivní charakter.<sup>83</sup>

10.dubna byl vyhlášen ostrakismus královských irských policejních sborů, který v praxi znamenal bojkot britských policistů. Irové je odmítli obsloužit v obchodech a poskytovat jim jiné služby. Příslušníci IRA napadali kasárna britských oddílů, roku 1919 byli čtyři zabiti a přes dvacet zraněno. Útoky na odlehlá vesnická kasárna donutila britské oddíly stáhnout se do měst. Roku 1920 došlo k jejich vypálení a vypálení finančních úřadů členy IRA, přestaly fungovat soudy, neboť se soudní komise odmítala sejít, čímž došlo ke kolapsu britského administrativního systému.

Britské síly ve snaze upevnit znovu své pozice zahájily tvrdé represe proti republikánům. Prezident Irské republiky Arthur Griffith ve svém prohlášení uvedl, že Britové podnikli více než 38 720 útoků na soukromé domovy, zatklí přes 5 000 podezřelých a zastřelili 172 lidí. Represe vyvolaly odezvu u IRA, která také zvýšila počet svých útoků<sup>84</sup>.

Britská vláda zareagovala na vzniklou situaci tak, že povolala na pomoc svým policejním jednotkám dvě další. První z nich byli tzv. Black and Tans. Tato jednotka čítala přes 7000 mužů a tvořili ji bývalí skotští a angličtí vojáci, kteří bojovali v první světové válce. Nenadálý nárůst posil způsobil nedostatek uniforem pro nově příchozí. Barva náhradního oblečení (khaki kalhoty, černý pásek a pokrývka hlavy) evokovala barvu loveckých psů, podle kterých dostala nová jednotka jméno. Black and Tans spolu s další britskou pomocnou jednotkou Auxiliaries neslavně prosluli útoky na civilní obyvatelstvo, opilstvím a brutalitou. Například v listopadu 1920, kdy IRA zavraždila 11 Angličanů podezřelých ze špionáže, Black and Tans zabili v Dublinu 11 fotbalových fanoušků a 60 jich zranili. Tento den se zapsal do historie Irska jako „krvavá sobota“.<sup>85</sup> Docházelo také k vypalování celých vesnic

---

<sup>83</sup> Dostupné na: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/uup/re271007.htm>.

<sup>84</sup> Dostupné na: <http://www.rsf.ie/1956.htm>.

<sup>85</sup> Více informací na: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/67596/Black-and-Tans>.

pod záminkou hledání členů IRA mezi civilisty. Partyzánská válka znemožnila stranám vyjednávat a Lloyd George se pokusil situaci vyřešit sám: roku 1920 byl vydán Zákon o správě Irska, který rozdělil Irsko na dvě území a ustanovil dvě vlády a dva parlamenty. Jeden měl být pro šest hrabství, která později vytvořila Severní Irsko a druhý pro zbytek země. Lloyd George prohlásil o novém zákoně toto: „*Netvrdím, že se nám podařilo najít nejlepší řešení. Tohle už bylo v historii řečeno několikrát. Ale musíme to zkusit za každou cenu, nevidím lepší možnost.*“

System měl fungovat podobně jako například v Kanadě nebo v Austrálii, kdy parlament sice formálně existuje, ale skutečnou moc má v rukou královský zástupce, který si sám volí vládní kabinet. Zatímco pro jih byl zákon nepřijatelný, sever jej přijal. V této části Irska, která byla převážně protestantská a unionistická, docházelo k odlišnému druhu násilí, než ve zbytku země. Zatímco v jižní a západní části šlo především o boj mezi IRA a britskými jednotkami, na severu docházelo k sektářskému násilí mezi katolíky, kteří byli převážně nacionalisté a protestanty převážně unionistického postoje. Výsledky rozdělení Irska budu rozebírat v kapitole Severní Irsko.

Stížnosti Irů britské vládě na chování britských jednotek vyvolaly vlnu solidarity a kritiky u britského obyvatelstva i v zahraničí. Britská vláda proto podnikla první krok k usmíření a navrhla Anglo-Irskou smlouvu (1921)<sup>86</sup>, která ukončila válku za nezávislost a ustavila Svobodný irský stát.

Smlouva zavazovala Anglii, že většina jejich vojsk opustí Irský svobodný stát, ten získal status dominia, britský král měl nadále zůstat formální hlavou Irského svobodného státu. Parlament měl složit přísahu nejen Irskému svobodnému státu, ale také jeho veličenstvu. Anglie měla nadále kontrolovat některé přístavy a strategická místa v Irsku. Severní Irsko dostalo možnost se z této smlouvy vyvázat a podržet si statut, který získalo roku 1920, což také učinilo. V následující kapitole se budu problematice Severního Irska věnovat podrobněji.

---

<sup>86</sup> dostupné na: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/ait1921.htm>.

### 3.5 Severní Irsko

Prof. Mari Fitzduff hodnotí rozdělení Irska jako „*logický výsledek britských snah o ovládnutí Irska od dvanáctého století.*“<sup>87</sup> V době rozdělení severní část obývalo 1,5 milionu obyvatel, z toho jednu třetinu tvořili katolíci. Součástí Severního Irska se stalo šest hrabství, převážně protestantských: Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Londonderry a Tyrone. Ministerským předsedou se stal sir James Craig. Svrchovanou moc si ponechal Westminster, který byl zodpovědný za obranu, zahraniční politiku a další zájmy Anglie. Vnitřní záležitosti byly navenek ponechány na starost severoirskému parlamentu (krom ražení mincí a vlastní armády). Přesto však byl Westminster schopný vnitřní záležitosti kontrolovat díky vytvoření tzv. „*police auxiliaries*“, polovojenské organizace, o které jsem se zmínila v kapitole Britsko-irská válka v letech 1919 a 1921 a výsledek britsko-irské smlouvy.

Formální vytyčení nových států provázela rozdílnost názorů obou stran. Jih předpokládal, že si Svobodný stát získá tak velká území, že se Severní Irsko jako samostatný stát neudrží. Podle Anglo-irské smlouvy byla ustanovena tzv. hraniční komise, která by hranice mezi oběma zeměmi určila. Severoirský parlament pod vedením Jamese Craiga s komisí odmítl spolupracovat. Když byla navzdory jeho snahám komise vytvořena, v předvečer dne 7. listopadu 1925, kdy měla vydat svou zprávu, otiskl list Morning Post předpověď jejích závěrů, z nichž vyšlo najevo, že komise uvažuje jen o nepatrných změnách ve prospěch Severního Irska.<sup>88</sup> To vyvolalo krizi, kterou vyřešila až konference všech tří premiérů W. T. Cosgravea, Jamese Craiga a Stanleyho Baldwina, na které se dohodli, že hranice zůstane podle původního plánu.

Komplikované vztahy v trojúhelníku Severní Irsko, Irská republika a Anglie se pokusil analyzovat John Darby ve své eseji

---

<sup>87</sup> dostupné na: <http://projectmh.org/northern-ireland-troubles.doc>.

<sup>88</sup> Více informací na: MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 242.



Severní Irsko: pozadí mírového procesu.<sup>89</sup> Podle něj jsou to čtyři palčivá témata, která provázejí novodobé dějiny všech tří států a zdůrazňuje jejich historické kořeny:

1. politika,
2. násilí,
3. společenské vztahy,
4. nerovnoprávnost.

Podle J. Darbyho leží ve středu všech konfliktů politická rozepře o existenci a povaze samotného Severního Irska. Nacionalisté v Severním Irsku po vyřešení hraniční otázky odmítli zastávat funkci oficiální opozice a neorganizovali se jako strana. *„Vzhledem k tomu, že cílem nacionalistů bylo sjednocené Irsko, což znamená, že nechtěli svrhnout vládu, ale stávající stát zničit, nemohli tradiční roli parlamentní opozice hrát. V tom je dilema, jež od té doby deformuje politický život na severu.“*<sup>90</sup>

Přesto došlo k několika pokusům o zorganizování nacionalistů do politické strany: vznikla Národní liga a Irský svaz pro sjednocení. Obě strany se snažily o sjednocení Irska a o spolupráci mezi obyvatelstvem všech vyznání i sociálních postavení, ale kvůli vyhraněným názorům většiny jejich snahy nepřinesly žádný výsledek.

Podpora nacionalistů vycházela zejména z katolické části obyvatelstva. Protestantští unionisté proto začali ztotožňovat katolickou víru s nepřátelským postojem vůči státu. Ospravedlňovali tedy tak uspořádání místní správy, které nedovolovalo, aby nacionalisté do místních úřadů nastoupili.

V prvních všeobecných volbách v roce 1921 získali unionisté 40 křesel, 6 nacionalisté a 6 republikáni. Při všeobecných volbách neexistoval ve většině volebních obvodech protikandidát, což zapříčinilo minimální změny v personálním obsazení a stabilitě vlády. Důkazem je

---

<sup>89</sup> Dokument dostupný na: <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/darby03.htm>.

<sup>90</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 243.

výsledek voleb z roku 1965, kdy unionisté získali 36 křesel, nacionalisté 9, labouristé 2 a 5 ostatní.

Unionistická vláda podporovala konzervativní stranu a začala napodobovat britskou legislativu. Severoirský parlament (nazývaný Stormont) otevřel roku 1928 sám princ Waleský. Slavnostní akce se nacionalisté na protest proti diskriminaci nezúčastnili. Přijímáním návštěv členů královské rodiny stvrzovalo Severní Irsko loajalitu vůči Británii.

Diskriminace katolíků probíhala ve více rovinách. Jednalo se především o zákonné znevýhodnění v otázce bydlení, zaměstnání, vzdělání a volebního práva.

Zatímco během druhé světové války zůstala Irská republika neutrální, Severní Irsko zavedlo váleční režim jako Británie, např. zvýšení daní a přidělový systém. Po válce kladla vláda důraz na řešení sociálních a ekonomických otázek. S pomocí Británie byl zaveden úspěšný sociální systém, který postupně pozvedl školství, zdravotnictví i podporu v nezaměstnanosti a nemoci nad sociální systém v Irské republice.

Ekonomická situace vyžadovala v poválečné době dokonce spolupráci mezi oběma státy. V roce 1950 se obě vlády dohodly na projektu odvodnění půdy v pohraničí a na výstavbě společné hydroelektrárny.

Přesto si nacionalisté nadále stěžovali na diskriminaci při přidělování bytů a při přijímání do zaměstnání. Prof. Mari Fitzduff se vyjadřuje k problémům Irska takto: *„Nedůvěra obou komunit byla zesilována tím, že pro většinu lidí z jedné náboženské/politické komunity se stalo samozřejmostí žít, vzdělávat se, studovat, pracovat a socializovat se téměř úplně nezávisle na druhé náboženské/politické komunitě. Skoro všechny děti katolických nebo protestantských rodin jsou vzdělávány odděleně. Pokud někdy dochází k nějakému kontaktu, vždy se účastníci snaží vyhnout jakékoliv diskuzi o rozdílech. Taková separace spolu*

*s diskriminací má nevyhnutelně za následek růst nedůvěry a předsudků.*<sup>91</sup>

### **3.6 Vznik Irské republiky**

T. W. Moody: *„Dokonce i dnes je příliš brzy, abychom o prvních desetiletích irského státu mohli vynášet víc než jenom prozatímní soudy. Očekávat naprostou objektivitu od těch, kdo v občanské válce stáli na jedné či na druhé straně, by bylo nerealistické, protože silné emoce, které vyvolala, ovlivňují i mnoho příslušníků následující generace.*<sup>92</sup>

Anglo-Irská válka skončila příměřím a anglo-irskou smlouvou podepsanou 6. prosince 1921. Podle A. Griffitha Irům umožňovala rozhodovat o vlastním osudu, její odpůrci však smlouvu z principu odmítali, protože statut dominia, který tím země získala, byl pro Iry bojující za republiku nedostačující.

I přesto, že si Británie ponechala některé námořní základny, A. Griffith považoval za důležité, že země získala fiskální a finanční nezávislost. V roce 1930 byl Irský svobodný stát zvolen do Rady společnosti národů. Téhož roku vládu po volbách vytvořila strana Fianna Fáil v čele s E. de Valérou, která odmítla platit Británii pozemkovou rentu jako náhradu za výkup půdy od velkostatkářů. Začala hospodářská válka mezi Británií a Irským svobodným státem, která trvala šest let.

E. De Valéra zavedl roku 1937 novou ústavu, podle které bylo Irsko suverénním, demokratickým a nezávislým státem. Stále však uznávala britského panovníka jako prostředníka při akreditaci irských diplomatických představitelů v zahraničí.

Během druhé světové války zůstalo Irsko neutrální. Většina Irů sice morálně podporovala spojence, ale na druhé straně byla spolu s E.

---

<sup>91</sup>Dostupné na: <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/incorepaper.htm#green>.

<sup>92</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 255.

de Valérou přesvědčena, že rozdělení ostrova podporované Británií nedovoluje Irsku se k jejímu boji za demokratické svobody a národní sebeurčení připojit, pokud samo Irsko nechce zpochybnit své politické cíle.

Zákon o vnějších vztazích byl nahrazen roku 1949 zákonem, který zemi proklamoval Irskou republikou. Tímto zákonem se mělo Irsko vyčlenit z Britského společenství.

V padesátých letech se úřadu chopil koaliční kabinet v čele s Johnem A. Costellem, který navrhl rozsáhlý program kapitálových investic zaměřených na ekonomický rozvoj. Součástí druhého programu ekonomického rozvoje bylo také setkání obou premiérů a vznik nové anglo-irské obchodní dohody roku 1965, která měla upravit znevýhodněné ekonomické vztahy s Británií<sup>93</sup>.

### **3.7 Severní Irsko a „The Troubles“ v letech 1966-1982**

V následující kapitole se pokusím objasnit průběh konfliktu v Severním Irsku, který bývá souhrnně označován jako „The Troubles“. Budu se věnovat jednotlivým fázím vývoje ve vztahu k postoji britské vlády.

V Severním Irsku došlo během šedesátých let dvacátého století k výrazným politickým změnám směrem k politické nestabilitě a nepokojům. I přes sociální a ekonomické reformy trpělo Severní Irsko velkou nezaměstnaností s trvalým poklesem výroby v tradičních odvětvích. Šedesátá léta jsou také období, kdy katolická menšina zahájila kampaň na podporu lidských práv. V letech 1966-1969 došlo k vzestupu Severoirského sdružení za občanská práva, které nezpochybňovalo zákonnost existence Severního Irsku, ale žádalo

---

<sup>93</sup> Více informací na: MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 258-260.

stejná občanská práva a jejich dodržování pro oba tábory. Katolíci na podporu tohoto požadavku pořádali pochody a demonstrace.

Na tomto místě bych se znovu vrátila k hnutí oranžistů (nebo také k Oranžskému řádu), který byl v severním protestantismu a unionismu mocnou silou. Jeho původ jsem objasnila v kapitole Okolnosti vzniku oranžského hnutí v Ulsteru. Unionismus, protestantismus a oranžismus byly v Severním Irsku téměř neoddělitelné a jejich společným jádrem je loajalita k protestantské monarchii. *„Člověk zvolený k členství v oranžské lóži musel prokázat svoji touhu milovat, podporovat a bránit protestantské náboženství, touhu a úsilí propagovat jeho dogmata a pravidla, musí trvale oponovat osudovým chybám a falešným doktrínám římské církve a vyhýbat se podpoře ceremonie papežské bohoslužby, přitom se vždy zdržet jakýchkoli nemilosrdných slov, činů či pocitů vůči římskokatolickým bratřím.“*<sup>94</sup> Pro porovnání názorů bych ráda uvedla pojednání o konkrétním politickém porozumění loajalisticko-protestantského jevu, který vypracovala na počátku osmdesátých let Sinn Féin: *„Loajalismus není britský. Je to jasně irský jev a v Británii samotné ho najdeme jen jako irský export. Mezi loajalisty a Brity nejsou žádná kulturní nebo národní pouta. Britové sami považují hrubost loajalismu a jeho staromódní protikatolický fanatismus za naléhavou překážku a britská vláda by byla jen šťastná, kdyby se v případě, že v Irsku najde stabilnějšího a mezinárodně přijatelnějšího spojence, loajalistů zbavila. Loajalisté jsou Brity, jako jsou jimi Číňané žijící v Honkongu“*<sup>95</sup>

Pro severní protestanty byla jednota s Británií otázkou jejich ochrany, neboť se domnívali, že spojením obou států by katolická většina mohla ohrozit jejich postavení. Na demonstrace a požadavky Severoirského sdružení za občanská práva se policie a protestantská pravice dívala jako na pokus jak podrýt stát. V Derry, Belfastu Dungannonu a Armaghu došlo ke krvavým střetům demonstrantů s policií a protestantskými extremisty. *„Vyšetřující tribunál britské vlády*

---

<sup>94</sup> O'BRIAN, B. *Dlouhý boj*. Brno: „Zvláštní vydání...“, 2003, s. 75.

<sup>95</sup> Tamtéž, s. 79.

*zabývající se těmito nepokoji shledal, že určitou vinu za nejhorší výtržnosti, jež se odehrály v Belfastu, nese Severoirské sdružení za občanská práva. Podle zprávy tribunálu policie vážně chybila, když použila v katolických oblastech kulomety Browning a nebyla schopná zabránit protestantským davům ve vypalování katolických domů. Dále se podle zprávy vytvořila osudová trhlina mezi katolíky a policií. Tyto události se staly součástí horizontu k ospravedlnění ozbrojeného boje IRA.*<sup>96</sup>

V srpnu roku 1969 dosáhly nepokoje takových rozměrů, že je policie nedokázala zvládnout a vláda byla nucena požádat Británii o vojenskou pomoc. Byly přijaty rozsáhlé reformy, které splňovaly téměř všechny požadavky Severoirského sdružení za občanská práva.

Předtím, než se budu zabývat další fází vývoje „The Troubles“, chci věnovat bližší pozornost Irské republikánské armádě. Vznik této paramilitantní skupiny jsem zmínila v kapitole Velikonoční povstání a jeho dopad na britsko-irské vztahy. Po stručné historii do šedesátých let dvacátého století bych ráda zmínila ideologii, podle které IRA ospravedlňovala své útoky.

Od dvacátých let se IRA soustředila na jih a bojovala s britskou posádkou a s domácími straníky dohod. Hlavní štáb a vedení sídlily v Dublinu. Ve třicátých letech byly v IRA veřejně organizovány desítky tisíc členů, kteří očekávali, že se stanou oficiální armádou spojené republiky. Po oficiálním rozdělení většina členů IRA nový stav akceptovala. Radikální členové ve čtyřicátých letech organizovali akce zaměřené na Británii. V padesátých a šedesátých letech je pozornost upřena poprvé na hranice.<sup>97</sup>

---

<sup>96</sup> Tamtéž, s. 80.

<sup>97</sup> CATTERAL, P. *Northern Ireland Questions in British Politics*. Suffolk: Ipswich Book Co Ltd, 1996, s. 71.

Morální pozice IRA, její právo zapojit se do války, jsou založeny na:

1. právu bránit cizí agresi,
2. právu bouřit se proti tyranii a útisku,
3. přímém následnictví Prozatímní vlády z roku 1916.<sup>98</sup>

Od konce sedmdesátých let nastoupila IRA plánovanou a dobře připravenou strategii boje s krátkodobými a dlouhodobými cíli. Hlavním cílem IRA je ukončit britskou nadvládu v Irsku a podle ústavy vytvořit Irskou socialistickou republiku, jak zakotvuje prohlášení z roku 1916. Dále IRA vyvinula pětibodovou partyzánskou strategii, kterou upřesnila ve své školící příručce, tzv. Zelené knize:

1. opotřebovací válka proti nepříteli, která usiluje o takový počet neštěstí a obětí, jenž by donutily britské občany požadovat stažení jejich sil,
2. pumová kampaň s cílem učinit finanční zájmy nepřítel v naší zemi nelukrativní, zároveň však „držet na uzdě“ dlouhodobé investice,
3. dosáhnout toho, aby se na Severní Irsko vztahoval pouze koloniální vojenský řád,
4. udržovat válku a pro její cíle získat podporu národní a mezinárodní propagandy a publicity,
5. obrana války za osvobození trestáním zločinců, kolaborantů a informátorů.

Zelená kniha dále obsahuje návod, jak se zachovat v případě zatčení a připravuje dobrovolníky na možné způsoby zacházení a týrání, kterými se bude policie dožadovat doznání.<sup>99</sup>

V další fázi „The Troubles“ se budu zabývat lety 1969-74. Vláda pokračovala v prosazování reform, které vyžadovaly složitou reorganizaci místní správy. Mezitím došlo ke střetům mezi katolickými demonstranty a britskými jednotkami. IRA reagovala vysokým počtem

---

<sup>98</sup> O'BRIAN, B. *Dlouhý boj*. Brno: „Zvláštní vydání...“, 2003, s. 105.

<sup>99</sup> Dokument dostupný na: <http://www.residentgroups.fsnet.co.uk/greenbook.htm>.

pumových atentátů, po kterých vláda přijala rázná opatření. Jedním z nich byla internace - uvěznění osob podezřelých z činnosti v IRA bez procesu tak dlouho, dokud se situace neuklidní. Bylo zatčeno přes tři sta lidí, jen republikánů (i přesto, že se na vzniku krize podíleli i extrémní protestanti). Internace vedly k ještě větším násilnostem a počet členů IRA se rozrostl. Mnoho katolíků včetně zastánců umírněné politiky vyhlásilo bojkot placení nájemného a daní a na protest proti internacím se pořádaly demonstrace. Na jedné z nich, 30.ledna 1972, zastřelili britští vojáci 13 lidí. V nacionalistickém Irsku vyvolala tato akce vlnu pobouření a v Dublinu byla vypálena britská ambasáda. V březnu Britové v Severním Irsku rozpustili parlament a zavedli v Ulsteru přímou správu. IRA zdvojnásobila počet pumových útoků, zatímco protestanti utvořili nelegální ozbrojené složky – Sdružení na obranu Ulsteru, které začalo jako odvetu vraždit katolíky. Po „krvavém pátku“, kdy IRA zabila při pumovém atentátu 9 lidí a 130 zranila, do katolických čtvrtí v Belfastu a Derry byla znovu nasazena britská armáda.<sup>100</sup>

V roce 1970 vznikl na katolické straně nový politický subjekt: Sociálně demokratická a labouristická strana. Novým státním sekretářem se stal William Whitelaw, který spolu s představiteli unionistů a SDLP došel ke společné dohodě. V prosinci na konferenci v Sunningdale se britská a irská vláda dohodla na ustanovení Irské rady, ve které by zasedali zástupci Severního Irska i jihu, aby projednali záležitosti společného zájmu.

Stabilita nové exekutivy však byla velmi křehká a po všeobecných volbách 1974 protestantská opozice Irskou radu odmítla. Britská vláda zvolila jinou taktiku a nechala severoirským politikům volnou ruku. Následovalo období politické stagnace, kdy obnovené útoky IRA a unionistická neochota spolupracovat s SDLP, která fundamentálně nesouhlasila s existencí státu, několikrát zmařila pokusy o dosažení konsenzu.

---

<sup>100</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 267.



Sblížení Británie a Irska poškodilo to, že irská vláda odmítla podporovat britskou v konfliktu s Argentinou o Falklandské ostrovy, který vypukl v dubnu 1982. V červenci 1982 se předsedkyně Margaret Thatcherová vyjádřila, že záležitosti týkající se Severního Irska není vláda v žádném případě povinna s irskou vládou konzultovat<sup>101</sup>.

### **3.8 Mírová jednání**

První přelom ve zdoluhavém hledání mírového řešení nastal na počátku 90. let, kdy proběhly první vstupní mírové jednání s účastí všech stran. Mimo jiné bylo jasně řečeno, že jestli má mírový proces přinést požadované výsledky, pak musí být účast v jednáních umožněna všem stranám. Takové prohlášení bylo významné zejména pro republikánskou stranu Sinn Féin, která se do té doby nemohla účastnit žádných jednání, protože unionisté tvrdili, že nebudou jednat s teroristy. V prosinci 1993 britský ministerský předseda John Major a irský taoiseach (premiér) Albert Reynolds společně představili dokument Downing Street Declaration<sup>102</sup>. Pro stranu Sinn Féin byla stanovena podmínka domluvit se s IRA o ukončení teroristických akcí nejméně tři měsíce před přistoupením Sinn Féin k jednání. Dokumentu se budu věnovat z pohledu britsko-irských vztahů v následující kapitole. Význam deklarace v procesu mírových jednání je hlavně ten, že pro extrémistické organizace se podepsání tohoto dokumentu stalo podnětem pro vyhlášení příměří.

Po jeho vyhlášení britská vláda a nacionalisté usilovali v následujících debatách přimět IRA k odevzdání zbraní. Nacionalisté nechtěli souhlasit, dokud nebude dosaženo viditelného postupu

---

<sup>101</sup> Tamtéž, s. 279.

<sup>102</sup> Dokument dostupný na: <http://www.c-r.org/our-work/accord/northern-ireland/downing-street-declaration.php>.

v politických jednáních. Neústupný postoj obou stran k problému odzbrojení úspěšně blokoval další vývoj mírového procesu.

Na základě tzv. "Frameworks for the Future Document" byla v lednu 1996 sestavena komise, která měla dohlížet na odzbrojení paramilitantních organizací. Komise doporučila, aby odzbrojení začalo probíhat současně s mírovým jednáním za účasti všech politických stran. To ale vyžadovalo ústupek Westministerské vlády z jejího požadavku na bezpodmínečné odzbrojení před započítím jednání. Vláda Johna Majora uznala návrh komise pro odzbrojení za nesplnitelný. To vyvolalo radikální reakci ze strany Irské Republikánské Armády, která uznala, že britská vláda nemá dobrý vztah k celé problematice, není objektivní a nemá ani zájem na mírovém řešení konfliktu. Proto 9. února 1996, po téměř 18 měsících, IRA vyhlásila konec příměří. Několik hodin po tomto prohlášení v centru Londýna explodovaly dvě silné nálože.<sup>103</sup>

Tyto události ale neznamenal definitivní konec mírového procesu. Většina účastníků jednání, a podle průzkumu veřejného mínění i většina obyvatel Velké Británie i Severního Irska, trvala na tom, aby jednání pokračovala. V červnu 1996 začala jednání za účasti zástupců deseti severoirských politických stran a britské a irské vlády. Strana Sinn Féin byla kvůli obnovení činnosti IRA vyloučena z účasti. To vyvolalo vlnu protestů ze strany katolické části obyvatelstva a naopak provokativní reakce protestantů, kteří organizovali triumfální pochody.

Teprve po nástupu nové labouristické vlády Tonyho Blaira v roce 1997 se severoirský mírový proces opět oživil. Po necelých třech měsících, v červnu 1997, proběhly vstupní jednání s vedením Sinn Féin o podmínkách další účasti této strany v mírových jednáních a 20. července 1997 IRA opět vyhlásila příměří.

10. dubna 1998 byla podepsána historická Dohoda Velkého pátku o míru v Severním Irsku, tzv. „Good Friday Agreement“ nebo

---

<sup>103</sup> O'BRIAN, B. *Dlouhý boj*. Brno: „Zvláštní vydání...“, 2003, s. 75.

„Belfast Agreement“. Jednání se zúčastnilo celkem osm severoirských politických stran, britský premiér Tony Blair, irský taoiseach Bertie Ahern, předseda Sinn Féin Gerry Adams, vůdce unionistů David Trimble, americký senátor George Mittchel jako předseda mírových rozhovorů a také bývalý anglický premiér John Major a americký prezident Bill Clinton jako pozorovatelé. Dohoda začíná slovy: „*My, členové mnohostranného vyjednávání, prohlašujeme, že tato dohoda, se kterou všichni souhlasíme, nabízí historickou možnost začít znovu.*“<sup>104</sup>

V letošním roce 2008 si Irsko připomíná desetileté výročí vydání tohoto významného dokumentu. Tato příležitost nabízí irským i britským politikům zhodnotit dekádu nastolených mírových snah. Severoirský politický žurnalista Liam Trimble o Dohodě prohlásil, že dokument jasně a efektivně označil konec devět set let starého konfliktu mezi Irskem a Anglií a vyjmenovává deset úspěchů Dohody:

1. sestavení schopné legislativy a exekutivy z unionistických i republikánských zástupců
2. odzbrojení IRA
3. příliv investic do Irska, zejména z turismu
4. spolupráce Severního Irska a Irské republiky, zejména v otázce turismu a zemědělství
5. nárůst katolíků v řadách severoirské policie
6. stažení britské armády z ulic v Severním Irsku
7. spolupráce protestantských unionistů se Sinn Féin
8. reformace nestabilní severoirské vlády
9. úbytek sektářského násilí výměnou za politické diskuze a dohody
10. zapojování emigrantů do politického života <sup>105</sup>

---

<sup>104</sup> Dostupné na:

[http://www.ihrc.ie/\\_fileupload/publications/Belfast-Agreement.pdf](http://www.ihrc.ie/_fileupload/publications/Belfast-Agreement.pdf).

<sup>105</sup> Dostupné na: <http://www.compassonline.org.uk/article.asp?n=1493>.

### 3.9 Britsko-Irská spolupráce na konci dvacátého století a evropská integrace

Premiér Irské republiky Garret FitzGerald v roce 1983 prohlásil, že jeho cílem je dosáhnout toho, aby se Irská republika stala přitažlivější pro protestanty ze severu a formou referend se snažil o okleštění ústavy od článků, se kterými většina protestantů nemusela souhlasit, např. zrušení ústavního zákazu potratů a rozvodů. Významným činitelem při rozhodování voličů byla katolická církev, která pořádala kampaně na podporu či proti návrhu a významně ovlivnila výsledek: proti legalizaci potratů se vyjádřilo 67 procent voličů a proti povolení rozvodů 63 procent voličů. Irský historik, profesor John Henry Whyte, se vyjádřil takto: *„Protestanti ze severu mohou souhlasit s argumentací katolických biskupů, že je pouze přirozené, když zvítězí volba většiny. Mohou z toho ale také vyvodit, že v takovém případě zůstanou raději ve svém vlastním státě, kde tuto většinu mají, než aby se připojili ke státu, jehož většinu tvoří katolíci.“*<sup>106</sup>

Významným momentem pokusu o vzájemnou dohodu bylo ustanovení tzv. „New England Forum“, fóra pro debatu o situaci v Severním Irsku. Jeho závěrečná zpráva předložila pro Irsko tyto tři alternativy:

1. Severní Irsko se stane součástí jednotného irského státu
2. Severní Irsko se stane součástí státu s federativním nebo konfедераčním zřízením
3. Společná správa vlády v Dublinu a v Londýně.

T. W. Moody zmiňuje moment významného posunu v postojích britské vlády, neboť projevila ochotu naslouchat konstitučním nacionalistům. V listopadu 1984 Margaret Thatcherová a Garret FitzGerald vydali společné komuniké, ve kterém prohlašují, že je třeba

---

<sup>106</sup> Dostupné na: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/discrimination/whyte.htm>.

uznat a respektovat jak většinovou, tak menšinovou komunitu Severního Irska a najít takové politické struktury, které budou přijatelné pro obě strany.

Toto komuniké vyústilo v další spolupráci na dokumentu, který je označován jako Anglo-irská dohoda. Byla podepsána dne 15. listopadu 1985 a obě vlády prohlašovaly, že k jakékoliv změně ve statutu Severního Irska může dojít jen se souhlasem většiny jeho obyvatelstva a uznávaly také, že v současné době si většina žádnou změnu nepřeje. Jinými slovy byla dohoda koncipovaná tak, aby unionisty ujistila, že zůstanou součástí Anglie tak dlouho, jak si to bude většina obyvatel přát a zároveň přichystala půdu pro další společné diskuze.

Ráda bych zmínila projev sekretáře pro Severní Irsko Petera Brookea týkající se přítomnosti Británie v Irsku (1990). Brendan O'Brian jej označil za zásadní projev osvětlující britskou politiku a záměry v Irsku. B. Brooke označil Británii v otázce unie za neutrální, za čestného prostředníka mezi soupeřícími národními aspiracemi. Prohlásil, že Británie pevně stojí za zakotvením unie v první části Ústavního zákona Severního Irska z roku 1973. Přitom však přiznává, že existuje i nacionalistický názor menšiny Severního Irska pro spojené Irsko se 32 hrabstvími. Je možné se se ctí přiklonit k obě názorům, ale je nepřijatelné jej podporovat hrubými a brutálními metodami násilí. B. Brooke také ve svém londýnském projevu vysvětlil, že přítomnost Britů má čtyři hlavní aspekty: britskou armádu, ministry Severního Irska, peníze ze státní pokladny a obyvatele žijící v Severním Irsku, kteří sami sebe považují za Brity. Prohlásil, že armáda jen chrání policii a je ochoten ji stáhnout, nebude-li hrozba IRA aktuální. Místo britské administrativy je vláda ochotna nalézt přijatelnou metodu, jak navrátit moc administrativě místní. Co se týče finanční otázky, podpora, kterou Británie poskytuje, není za účelem strategického očekávání nebo zisku. K poslednímu aspektu dodal, že „britskost“ protestantů na severu není jen legálním statutem, ale také životní fakt a výsledek historického vývoje. Překážku v rozvoji a šíři nové irské identity nelze vidět ve Velké

Británii, která nebude obyvatelům Severního Irska bránit, pokud se rozhodnou takovou novou identitu hledat.<sup>107</sup>

V Brookově iniciativě pokračoval sekretář pro Severní Irsko Patrick Mayhew sérií rozhovorů ve třech liniích: severoirských stran, severoirských stran a Dublinem, Dublinem a Londýnem. Podmínkou, kterou P. Mayhew zdůraznil, je uznání současného statutu Severního Irska jako součástí Spojeného království, tedy ústavní podmínce, ze které je možno tuto situaci řešit. Součástí jednání bylo i historické setkání předsedy Sinn Féin Gerryho Adamse s vůdcem SDLP Johnem Humem, kteří vydali společné prohlášení, ve kterém potvrdili, že celý irský národ má právo na národní sebeurčení a uplatnění tohoto práva záleží jen na dohodě irského lidu.<sup>108</sup>

Výsledkem jednání bylo vydání společné deklarace britského ministerského předsedy Johna Majora a premiéra Irské republiky Alberta Reynoldse roku 1993, který potvrzoval, že britská vláda v Irsku nemá žádné sobecké strategie nebo zájmy a že je pouze na irském národě uplatnit své právo na sebeurčení a na základě svobodného souhlasu severu i jihu dát vznik sjednocenému Irsku.

Po několik století byl konflikt v Irsku viděn jen v úzkém kontextu britsko-irských vztahů. Po vstupu Irska a Velké Británie do Evropského hospodářského společenství roku 1973 došlo v Irsku k sociálním, politickým i ekonomickým změnám, které pomohly Irsku vymanit se ze závislosti na Velké Británii. V první řadě se jednalo o výrazné snížení irského exportu do Británie. Irsko narozdíl od Británie vstoupilo roku 1979 do Evropského měnového systému a irská vláda prohlásila, že EMS bude dostatečně silné na to, aby vymanilo irskou libru z podřadného fiskálního vztahu k britské libře.

Jeson Ingraham ve své eseji *Evropská unie a vztahy s Irskem* zdůrazňuje také psychologické změny v Irsku po vstupu do EHS, které umožnily zkostrnatělému nerovnému vztahu s Británií vstup do nového,

---

<sup>107</sup> O'BRIAN, B. *Dlouhý boj*. Brno: „Zvláštní vydání...“, 2003, s. 188.

<sup>108</sup> MOODY, T.W. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 282.

více uvolněného, partnerství v rámci vícečlenného klubu, kde jsou si všichni členové rovni.<sup>109</sup> Důkazem je i to, že 1. 1. 2007 se irština stala 21. oficiálním a pracovním jazykem Evropské unie, tzn. že nyní je do ní překládána veškerá legislativa a irští zástupci ji mohou používat na setkáních Rady.

Irsko dokázalo využít příležitosti čerpat ze strukturálních fondů, které kromě podpory regionů umožnily připravit půdu pro příchod zahraničních investorů. Často zmiňované jsou i investice do vzdělání a infrastruktury. Také Severní Irsko dostalo příležitost čerpat z dotací a společný celoirský ekonomický rozvoj vedl k dalším debatám o společném celoirském politickém rozvoji, ke kterému se stavěli pozitivně zejména republikáni. Naopak unionisté viděli ve společném rozvoji mezinárodních institucí ohrožení vlastní identity. Evropský skepticismus unionistů také pramení z faktu, že přednostně byly na severu dotovány nejchudší oblasti, které byly katolické.

V Severním Irsku došlo za posledních dvacet let k velkému nárůstu populace katolíku. Podle odhadu J. Ingrahama by tímto tempem mělo katolické obyvatelstvo dosáhnout stejného počtu jako protestantské asi za 30 let. Pokud bude integrace Evropské unie pokračovat a katolíci znovu otevřou diskuzi o spojeném Irsku a většinovém konsenzu, je spojení Irska podle J. Ingrahama v budoucnu možné. Přesto se nelze ubránit úvahám nad reakcí lojalistů a extrémních protestanů. Bude proto záležet na otevřenosti a kreativitě budoucích jednání obou stran zasazené především do evropského kontextu.

---

<sup>109</sup> Dostupné na: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/europe/euireland.htm>.

## 4 Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat vztahy Velké Británie, Irské republiky a Severního Irska ve dvacátém století. Komplikovanost konfliktu mezi jednotlivými stranami mě během analýzy přiměla rozdělit mou práci do dvou hlavních celků.

V první části jsem se zaměřila na významné historické události, které spojovaly Anglii a Irsko v procesu kolonizace a paralelního vývoje emancipačních snah Irů. Rozbor těchto událostí měl přispět k hlubšímu pochopení politické situace, která nastala při řešení separatistických a unionistických konfliktů na území Irska.

V druhé části jsem sledovala vývoj v politických jednání trojúhelníku Velké Británie, Severního Irska a Irské republiky, návrhy řešení jejich politických představitelů a hledání kompromisu mezi všemi stranami. Přestože k úplnému konsenzu všech zúčastněných stran nedošlo, třístranné politické vyjednávání bylo přesunuto na půdu Evropské unie, která do budoucna skýtá širší možnosti řešení konfliktu.

Největším úskalím při psaní této práce byl nedostatek česky psané odborné literatury a dokumentů. Tento problém jsem se snažila kompenzovat informacemi z ověřených internetových zdrojů, zejména internetových archivů, digitálních knihoven a oficiálních internetových stránek některých institucí.

Text práce je chronologicky seřazen a doplněn přílohami, které přispívají k bližší charakteristice vybraného tématu.

Hlavní přínos práce je možno spatřovat především v rozšíření povědomí o původu konfliktů mezi irskou a britskou stranou, jehož řešení přinesla po mnoha složitých vyjednávání až doba druhé poloviny dvacátého století. Tato práce by měla přispět k pochopení několika rovin britsko-irského konfliktu a politických argumentů zúčastněných stran, které prodlužovaly mírová jednání. V pedagogické praxi je možno práci



využít také jako didaktickou pomůcku při výuce okruhu člověk a společnost.

Problematika britsko-irských vztahů je velmi široká a skýtá možnosti pro další rozbor, např. v oblasti vzájemných vztahů v rámci Evropské unie nebo rozvoje irského hospodářství.

## Literatura

BELFRAGE, S. *Living with war: a Belfast year*. New York: Penguin Books, 1988, 303 s., ISBN 0-14-011292-8.

BELL, A. *Etnické čistky*. Praha: Práh, 2003, 327 s., ISBN 80-7252-070-9.

CATTERALL, P. *The Northern Ireland Question in British Politics*. Suffolk: Ipswich Book Co Ltd, 1996, 242 s., ISBN 0-333-63867-0.

COLLINS, N. *Political issues in Ireland today*. Manchester: Manchester University Press, 1994, 223 s., ISBN 0-7190-3770-0.

FRANK, J. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006, 222 s., ISBN 80-7254-735-6.

HAIGH, Ch. *The Cambridge Historical Encyclopedia of Great Britain and Ireland*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992, 392 s., ISBN 0-521-39552-6.

JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, 339 s.

LYND, R.: *Ireland a Nation*. Edinburgh: The Riverside Press Limited, 1919, 246 s.

MAI, K. *Nejznámější tajná bratrstva.*: Frýdek-Místek: Alpress, 2007, 366 s., ISBN 978-80-7362-464-4.

MARTIN, H. *Ireland in Insurrection*. London: Butler&Tanner, 1921, s. 223.

MARX, K. *Irsko proti Anglii: irský boj za nezávislost*. Praha: Svoboda, 1973, 307 s.

MOODY, T.W. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 469 s.

MORRIS, W. O. *Ireland 1494-1905*. Cambridge: University Press, 1909, 410 s.

O'BRIAN, B. *Dlouhý boj*. Brno: „Zvláštní vydání“, 2003, 407 s., ISBN 80-85436-76-0.

ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007, 270 s., ISBN 978-80-86429-61-8.

TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, 251 s., ISBN 978-80-7367-097-9.

WHYTE, J. *Interpreting Northern Ireland*. Oxford: Claredon Press, 1998, 308 s., ISBN 0-19-827380-0.

## Internetové zdroje

D'ALTON, E. A. *History of Ireland*. London: The Gresham Publishing, 1910, s. 38 [online]. Citováno 21.8. 2008.

Dostupné z: <http://www.archive.org/details/ireland03daltuoft>.

ARDILL, R. *Forgotten Facts of Irish History*. [online]. Citováno 22.8. 2008.

Dostupné z:

<http://www.archive.org/search.php?query=creator%3A%22Ardill%2C%20John%20Roche%22>.

*A Statute Enacted in Kilkenny*. [online]. Citováno 22.8. 2008. Dostupné z: <http://www.ucc.ie/celt/published/T300001-001/index.html>.

GARCÍA, F. B. *Mateo de Oviedo, perhaps Ireland's greatest Spanish friend of all the time*. [online]. Citováno 22.8. 2008. Dostupné z: [http://www.dialnet.unirioja.es/servlet/fichero\\_articulo?codigo=1980496&orden=66105](http://www.dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=1980496&orden=66105).

*The Confederation of Kilkenny*. [online]. Citováno 22.7. 2008. Dostupné z: <http://www.british-civil-wars.co.uk/military/confederate-war.htm>.

*The official webpage of The Cromwell Association. Cromwell in Ireland*. [online]. Citováno 2. 9. 2008. Dostupné z: [http://www.olivercromwell.org/cromwell\\_in\\_ireland.htm](http://www.olivercromwell.org/cromwell_in_ireland.htm).

TONE, T.W. *Resolution*. [online]. Citováno 2. 9. 2008. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=5kQFAAAAYAAJ&printsec=toc&dq=Theobald+Wolfe+Tone+resolution>.

TONE, T. W. *An Argument on Behalf of the Catholics in Ireland*. [online]. Citováno 3. 9. 2008. Dostupné z: <http://www.searcs-web.com/tone.html>.

*The Act of Union*. [online]. Citováno 3. 9. 2008. Dostupné z: <http://www.actofunion.ac.uk>.

O'CONNELL, D. *Justice for Ireand*. [online]. Citováno 5. 9. 2008. Dostupné z: <http://www.historyplace.com/speeches/oconnell.htm>.

BOROVSKÝ, K. H. *Slovan*. Kutná Hora: František Procházka, 1851, s. 12. [online]. Citováno 5. 9. 2008. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=8KsDAAAAYAAJ&pg=PA43&lpg=PA43&dq=Repeal+Irsko&source=web&ots=EDvwCumvZZ&sig=JPAqnggzIMVfXfTOCuGyF4-2kyU&hl=cs#PPP5,M1>.

SAMS, S. M. *The Cauldron of Enemities: The Friends of Ireland and the Conflict between Liberalism and Democracy in the Early Nineteenth Century Atlantic World*. [online]. Citováno 5. 9. 2008. Dostupné z: [http://etd.gsu.edu/theses/available/etd-11182005-232347/unrestricted/sams\\_steve\\_m\\_200512\\_ma.pdf](http://etd.gsu.edu/theses/available/etd-11182005-232347/unrestricted/sams_steve_m_200512_ma.pdf).

*The Illustrated London News. The Depopulation of Ireland*. London: 1996. [online]. Citováno 10. 9. 2008. Dostupné z: <http://adminstaff.vassar.edu/sttaylor/FAMINE/ILN/Depopulation/Depopulation.htm>.

O'ROURKE, J. *History of the Great Irish Famine*. Dublin: James Duffy and CO., Ltd., 1902, 72 s. [online]. Citováno 12. 9. 2008. Dostupné z: <http://ia331321.us.archive.org/3/items/thehistoryoftheg14412gut/14412-h/14412-h.html>.

BLOY, M. *The Irish Famine 1845-9*. [online]. Citováno 15. 9. 2008.  
Dostupné z: <http://www.victorianweb.org/history/famine.html>.

BRYNE, S. *Irish Emigration*. New York: The Catholic Publication Society, 1873. [online]. Citováno 18. 9. 2008. Dostupné z:  
[http://ia341017.us.archive.org/3/items/irishemigrationt00byrnuoft/irishemigrationt00byrnuoft\\_djvu.txt](http://ia341017.us.archive.org/3/items/irishemigrationt00byrnuoft/irishemigrationt00byrnuoft_djvu.txt).

IRISHTIMES.COM. Emigration. September, 2008. [online]. Citováno 18. 9. 2008. Dostupné z:  
<http://www.ireland.com/ancestor/magazine/emigration/pre-fam.htm>.

*Open Collection Programme of the Harvard University Library. Immigration to the United States*. [online]. Citováno 20. 9. 2008.  
Dostupné z: [www.ocp.hul.harvard.edu/immigration/organizations-fenians.html](http://www.ocp.hul.harvard.edu/immigration/organizations-fenians.html).

MITCHEL, J. *Sinn Fein*. Ulster: Maunsel, Ltd., 1919. [online]. Citováno 21. 9. 2009. Dostupné z:  
[http://ia310935.us.archive.org/2/items/sinnfeinillumina00oheguoft/sinnfeinillumina00oheguoft\\_djvu.txt](http://ia310935.us.archive.org/2/items/sinnfeinillumina00oheguoft/sinnfeinillumina00oheguoft_djvu.txt).

*The National Library of Ireland. The 1916 Rising*. [online]. Citováno 21. 9. 2008. Dostupné z: <http://www.nli.ie/1916/pdf/3.3.1.pdf>.

*Multitext Project in Irish History. Edward Carson*. [online]. Citováno: 22. 9. 2008. Dostupné z: [http://multitext.ucc.ie/d/Edward\\_Carson](http://multitext.ucc.ie/d/Edward_Carson).

DANA, J. *A Brief History of Orangeism in Ireland*. 1998. [online]. Citováno 24. 9. 2008. Dostupné z:  
<http://larkspirit.com/general/orangehist.html>.

*Irish Republican Army Information Site: The Irish Republican Army and the Army Struggle in Irish Politics.* [online]. Citováno 25. 9. 2008.

Dostupné z:

<http://www.geocities.com/capitolhill/congress/2435/irahist.html>.

*Easter Rising 1916.* [online]. Citováno 26. 9. 2008. Dostupné z:

<http://www.easter1916.net>.

*The Irish Election of 1918.* [online]. Citováno 29. 9. 2008. Dostupné z:

<http://www.ark.ac.uk/elections/h1918.htm>.

*Speech by Reg Empey at the UPP annual conference.* October 27, 2007.

[online]. Citováno 29. 9. 2008. Dostupné z:

<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/uup/re271007.htm>.

*Sinn Féin: Caretaker Executive, 1956.* [online]. Citováno 30. 9. 2008.

Dostupné z: <http://www.rsf.ie/1956.htm>.

*Encyclopaedia Britannica: Black and Tan.* [online]. Citováno 30. 9. 2008.

Dostupné z:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/67596/Black-and-Tans>.

*Anglo-Irish Treaty, 1921.* [online]. Citováno 2. 11. 2008. Dostupné z:

<http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/ait1921.htm>.

FITZDUFF, M. *The Northern Ireland Troubles.* 1998. [online]. Citováno 2.

11. 2008. Dostupné z: <http://projectmh.org/northern-ireland-troubles.doc>.

DARBY, J. *Northern Ireland: The Background to the Peace Process.* 2003.

[online]. Citováno 5. 11. 2008. Dostupné z:

<http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/darby03.htm>.

*IRA's Green Book*. [online]. Citováno 5. 11. 2008. Dostupné z:  
<http://www.residentgroups.fsnet.co.uk/greenbook.htm>.

*Downing Street Declaration*. 1993. [online]. Citováno 5. 11. 2008.  
Dostupné z: <http://www.c-r.org/our-work/accord/northern-ireland/downing-street-declaration.php>.

*Belfast Agreement*. 1998. [online]. Citováno 10. 11. 2008. Dostupné z:  
[http://www.ihrc.ie/\\_fileupload/publications/Belfast-Agreement.pdf](http://www.ihrc.ie/_fileupload/publications/Belfast-Agreement.pdf).

*Compass. The Good Friday Agreement is 10 years old*. [online]. Citováno  
10. 11. 2008. Dostupné z:  
<http://www.compassonline.org.uk/article.asp?n=1493>.

INGRAHAM, J. *The European Union and Relationships Within Ireland*.  
1998. [online]. Citováno 15. 11. 2008. Dostupné z:  
<http://cain.ulst.ac.uk/issues/europe/euireland.htm>.

WHYTE, J. H. *How much discrimination was there under the unionist  
regime, 1921-1968?*. 1983. [online]. Citováno 17. 11. 2008. Dostupné z:  
<http://cain.ulst.ac.uk/issues/discrimination/whyte.htm>.



## **Přílohy**

Příloha č. 1

Mapa Irska 1909 <sup>110</sup>



<sup>110</sup> Použito z: O'CONNOR, M. Ireland 1494-1905. Cambridge: Cambridge University Press, 1909, 410 s.

## Příloha č. 2

Mapa Severního Irska 2004<sup>111</sup>



<sup>111</sup> Použito z: *Geoatlas: Map of Northern Ireland*. 2004. Citováno 20. 11, 2004. Dostupné z: [http://www.google.cz/search?sourceid=navclient&hl=cs&ie=UTF-8&rlz=1T4TSEA\\_csCZ300CZ300&q=The+map+of++Northern+Ireland](http://www.google.cz/search?sourceid=navclient&hl=cs&ie=UTF-8&rlz=1T4TSEA_csCZ300CZ300&q=The+map+of++Northern+Ireland).

### Příloha č. 3

Ukázka z: Swift, J. *Skromný návrh*. 1726, 17 s.

*“Počet duší v našem království se obyčejně odhaduje na půl druhého miliónu a z toho je, počítám, snad nějakých dvě stě tisíc dvojic, v nichž ženy rodí; z toho množství odpočítávám třicet tisíc dvojic, které své děti užíví (ačkoliv se obávám, že jich v nynější nuzotě království není ani tolik), ale je-li tomu tak, zbude sto sedmdesát tisíc rodiček. Od těchto odpočítávám dále padesát tisíc na ty, které nedonosi nebo kterým umřou děti do roka na úraz nebo chorobu. Zbývá pouhých sto dvacet tisíc dětí, které se ročně narodí z chudých rodičů. Jde tedy o to, jak tyto děti odchovat a zaopatřit, což je, jak jsem už řekl, za nynějšího stavu všemi dosud navrženými způsoby naprosto neproveditelné. Nemůžeme je totiž zaměstnat ani v řemesle, ani v zemědělství; nestavíme domy (aspoň na venkově), ani neobděláváme půdu; do šesti let se málokdy užíví zlodějstvím... Odhadl jsem výdaje na výživu dítěte žebráka (sem zahrnuji všechny podruhy, nádeníky a čtyři pětiny nájemců) asi na dva šilinky ročně i s hadry; a jsem přesvědčen, že žádnému lepšímu člověku nebude líto utratit deset šilinků za mrtvolku dobrého tučného dítěte, která mu, jak jsem už řekl, vydá na čtvrtý chod skvěle výživného jídla, když bude obědvat jenom s nejbližšími přáteli nebo s rodinou. Tak se naučí statkář dobře hospodařit a získá oblibu u svých nájemců; matka vydělá čistých osm šilinků a bude schopna práce, než zase porodí jiné dítě. Ti, kdož jsou šetrnější (jak toho, přiznávám, doba vyžaduje), mrtvolku stáhnout; z její uměle vydělané kůže budou skvostné rukavičky pro dámy a letní botky pro elegantní pány.”<sup>112</sup>*

---

<sup>112</sup> Použito z: Swift, J.: *A Modest Proposal*. [online]. Citováno 20. 11. 2009. Dostupné z: <http://art-bin.com/art/omodest.html>.

#### **Příloha č. 4**

Ukázka z: Spenser, E. *Pohled na irský stát*. 1595, 230 s.

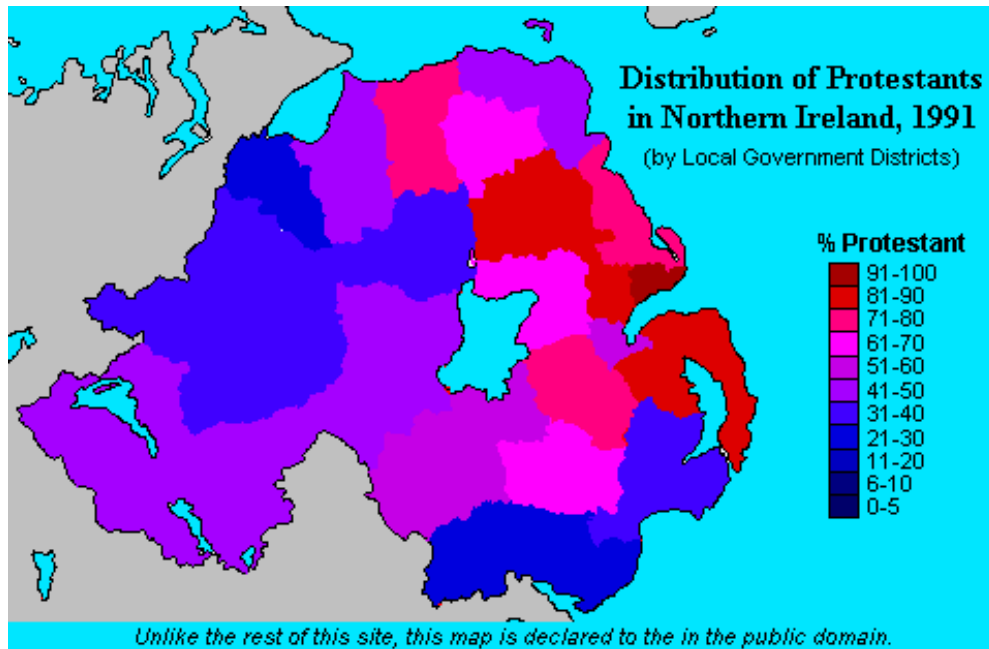
*„Než uplynulo půl druhého roku, byli povstalci přivedeni do takové bídy, že by nad ní ustrnulo i kamenné srdce. Ze všech lesních koutů a ze všech úkrytů v roklinách přicházeli, plazící se po rukou, protože je nohy nemohly unést. Byli to živí kostlivci, mluvili jako duchové volající ze svých hrobů, pojídali zdechlíny, šťastni, že je nalézají. A běda, brzy potom pojídali jeden druhého, i mrtvoly z hrobů vyhrabávali. A našli-li nějaký pozemek osázený řeřichou potoční nebo bílým jetelem, seběhli se tam jako na hody na nějaký čas, ale nebyli s to zůstat tam dlouho a tak za krátkou dobu téměř nikdo z nich nezbyl a nejlidnatější a nejbohatší kraje zůstaly náhle bez lidí a bez zvířat.“<sup>113</sup>*

---

<sup>113</sup> Použito z: JACKSON, T.A. *Dějiny Irska*. Praha: Svoboda, 1951, s. 29.

## Příloha č. 5

Mapa rozložení protestantů v Severním Irsku, 1991.<sup>114</sup>

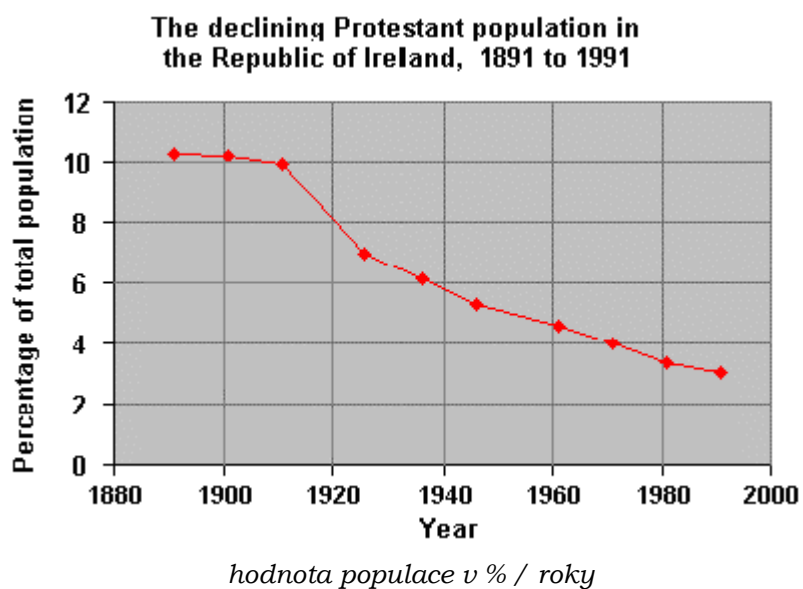


---

<sup>114</sup> Převzato z: Johnson, W: *Maps of Ireland*. Citováno 24. 11. 2008. [online]. Dostupné z: [http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/maps/ni\\_protestants\\_1991.gif](http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/maps/ni_protestants_1991.gif).

## Příloha č. 6

Úbytek protestantské populace v Irské republice  
od roku 1891 do roku 1991<sup>115</sup>



---

<sup>115</sup> Převzato z: Johnson, W: *Maps of Ireland*. Citováno 24. 11. 2008. [online]. Dostupné z: [http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/maps/declining\\_prot\\_1891\\_1991.gif](http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/maps/declining_prot_1891_1991.gif)

## ANOTACE

Jméno a příjmení:	Iva Koudelíková
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2009
Název práce:	Britsko-irské vztahy ve 20.století a jejich historické souvislosti
Název v angličtině:	British-Irish Relationship and its Historical Context
Anotace práce:	Práce se zabývá analýzou vztahů Velké Británie, Irské republiky a Severního Irska ve 20. století, sledováním historických příčin britsko-irského konfliktu a charakteristikou irských emancipačních snah.
Klíčová slova:	Severní Irsko, Irská republika, mírový proces, emancipační snahy, unionisté, oranžisté.
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the analysis of the Great Britain, Irish Republic, and the Northern Ireland relationships in 20th century. It follows the historical context of the British-Irish conflict and characterises the Irish emancipative efforts.
Klíčová slova v angličtině:	The Northern Ireland, Irish Republic, peace process, emancipative efforts, unionists, The Orange Order.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 : Mapa Irska 1909 Příloha č. 2: Mapa Severního Irska 2004 Příloha č. 3: Ukázka z: Swift, J. Skromný návrh, 1726. Příloha č. 4: Ukázka z: Spenser, E. Pohled na irský stát, 1595. Příloha č. 5: Mapa rozložení protestantů v Severním Irsku, 1991.
Rozsah práce:	82 stran
Jazyk práce:	Čeština